

Μελέτη

**«Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΙΡΑΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ
ΙΣΟΖΥΓΙΟ»**

**Του Φιλίππου Τεντολούρη
Mcs Γεωπολιτικής Ανάλυσης, Γεωστρατηγικής Σύνθεσης,
Σπουδών Άμυνας & Διεθνούς Ασφάλειας (ΕΚΠΑ)**

Λάρισα, Δεκέμβριος 2021

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προσέγγιση και ανάπτυξη του θέματος της παρούσας μελέτης θα βασιστεί κατά κόρον στη χρήση του μεθοδολογικού εργαλείου της **συστημικής γεωπολιτικής ανάλυσης (ΣΓΑ)**, όπως αυτή εισήχθη και καθιερώθηκε από τον καθηγητή Ιωάννη Μάζη¹. Η ΣΓΑ αποτελεί επιστημονική μέθοδο της επιστήμης της Γεωγραφίας για τη μελέτη της οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής και εν γένει ανθρώπινης δραστηριότητας στο γεωγραφικό χώρο και χρόνο. Επομένως για την οποιαδήποτε σχετική ανάλυση οφείλουμε να εκκινήσουμε από τη γεωγραφία και τις διάφορες παραμέτρους της.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ο **γεωπολιτικός παράγοντας (Γ.Π.)**, δηλαδή η ανεξάρτητη μεταβλητή που εξετάζει η μελέτη καθώς αξιολογεί τη συμβολή της στην ανακατανομή της ισχύος στο διεθνές περιβάλλον, είναι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν.

Το υπό μελέτη **γεωπολιτικό σύμπλοκο** (ή **σύστημα**) περιλαμβάνει τα επιμέρους **υποσυστήματα** α)της Μέσης Ανατολής (συμπεριλαμβάνονται και η Αίγυπτος, το Πακιστάν και το Αφγανιστάν), β)του Καυκάσου (Γεωργία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν) και γ)της Κεντρικής Ασίας (πέντε «σαν»). Οι **υποσυστημικοί δρώντες** είναι κράτη και παρακρατικές οργανώσεις της Μέσης Ανατολής που επηρεάζουν τις δυναμικές που διαμορφώνονται στο σύστημα. **Υπερσυστημικούς δρώντες** αποτελούν κράτη – διεθνείς πόλοι ισχύος εκτός του εξεταζόμενου γεωπολιτικού συστήματος, τα οποία όμως προβάλλουν ισχύ και συνεπώς επηρεάζουν τις γεωπολιτικές ισορροπίες του συστήματος σε σημαντικό βαθμό. Μεταξύ των κρατών αυτών εξέχοντα ρόλο διαδραματίζουν η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Η.Β.), η Κίνα, η Ρωσία, και οι Η.Π.Α., που αποτελούν και τα μόνιμα μέλη του Σ.Α. του Ο.Η.Ε.

Στη συνέχεια ακολουθεί η παρουσίαση των σχετικών με το θέμα γεωγραφικών χώρων του επιλεγέντος συμπλόκου, σύμφωνα πάντα με τη μεθοδολογία της ΣΓΑ.

Καταρχήν, έχουμε τους πρωτογενείς **αιτιακούς υποδομικούς γεωγραφικούς χώρους**, οι οποίοι αποτελούνται από: α)το φυσικό χώρο και β)το στοιχειώδη ανθρωποχώρο. α)Σχετικά με τη φυσική γεωγραφία, αξίζει να αναφερθεί ότι το υπό μελέτη σύμπλοκο συγκεντρώνει το ήμισι (τουλάχιστον) των επιβεβαιωμένων αποθεμάτων υδρογονανθράκων (αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου) της υφελίου². Η πλειονότητα αυτών εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του Κόλπου και της Κασπίας, ενώ σημαντικά κοιτάσματα έχουν ανακαλυφθεί ή εκτιμηθεί και στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Επιπλέον, στο σύμπλοκο βρίσκονται κάποιοι από τους μεγαλύτερους ποταμούς της υδρογείου - Νείλος, Ευφράτης, Τίγρης – αλλά και πλήθος άλλων, η ευρύτερη λεκάνη των οποίων είναι πολύ σημαντική για την τοπική ανθρώπινη δραστηριότητα.

¹ Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*

²<https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>

β) αναφορικά με την ανθρωπογεωγραφία, στην παρούσα μελέτη ξεχωρίζουν δύο σημαντικά στοιχεία: α) αναφορικά με την κατανομή του πληθυσμού, οι μεγαλύτερες συσπειρώσεις εντοπίζονται στις επικράτειες του Πακιστάν (225εκ.), της Αιγύπτου (>100εκ.), του Ιράν (85εκ.) και της Τουρκίας (82εκ.). β) Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού στο εξεταζόμενο σύμπλοκο συγκεντρώνεται στις χαμηλότερες βαθμίδες της ηλικιακής πυραμίδας (ηλικιακός μ.ο.<30έτη).

Έπειτα, στους **δευτερογενείς/τριτογενείς αιτιατικούς υπερδομικούς χώρους** - πολιτισμικό, οικονομικό, πολιτικό και εθνοκρατικό - και τις ποικίλες συνθέσεις αυτών ξεχωρίζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

α) Η συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού του υπό μελέτη συμπλόκου ακολουθεί το Ισλάμ είτε απλώς ως σύστημα θρησκευτικών πεποιθήσεων είτε ως νομικό και πολιτικό σύστημα (Σαρία). Σε ένα σύνολο άνω των 650 εκ. μουσουλμάνων περίπου 190 εκ., δηλαδή περί το 30%, είναι σιίτες ή ακόλουθοι συναφών του σιιτισμού δογμάτων. Οι περισσότεροι εξ αυτών είναι συγκεντρωμένοι στο Ιράν και τα γειτονικά με αυτό κράτη, κυρίως στο Πακιστάν, το Ν.Ιράκ και το Αζερμπαϊτζάν, και δευτερευόντως στις αντικείμενες στο Ιράν αραβικές χώρες στον Αραβοπερσικό κόλπο. Οι υπόλοιποι βρίσκονται στο Λίβανο, στη Β.Υεμένη (Ζαϊντίγια), στην Τουρκία (Αλεβίτες) και στη Β/Δ Συρία (Αλαουίτες)³. Από τις υπόλοιπες θρησκείες ξεχωρίζουν ο χριστιανισμός, κυρίως στο Καζακστάν και το Λίβανο, όπως και ο Ιουδαϊσμός στο Ισραήλ.

β) Στο νοτιοδυτικό τμήμα του συμπλόκου επίσημη γλώσσα (και εθνική ομάδα αναφοράς) είναι η αραβική, με εξαίρεση το κράτος του Ισραήλ. Στο βόρειο τμήμα του (Μικρά Ασία, Καύκασος-Υπερκαυκασία και Κεντρική Ασία κυριαρχούν η τουρκική και οι συγγενείς με αυτή γλώσσες, με εξαίρεση τη Γεωργία, την Αρμενία, και το Τατζικιστάν. Τέλος, στο νοτιοανατολικό του τμήμα και το Τατζικιστάν χρησιμοποιούνται κυρίως τα φαρσί (περσικά) και λοιπές συγγενείς γλώσσες του ιρανικού κλάδου (Παστού, Πουντζάμπι, Βαλόχι, Σεράικι, κλπ).

γ) Στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας παρατηρείται ένα χαοτικό δίκτυο υποδομών παραγωγής, διύλισης και μεταφοράς ενεργειακών πόρων και προϊόντων από τα πλούσια φυσικά αποθέματα του συμπλόκου. Πολλά από τα σπουδαιότερα παγκοσμίως κοιτάσματα υδρογονανθράκων βρίσκονται σε αυτό. Η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου υπερβαίνει τα 30.000 βαρέλια (bpd), ενώ η ετήσια παραγωγή φυσικού αερίου αγγίζει τα 900 δις m³, ποσότητες που ισοδυναμούν με το 35% και το 23% της παγκόσμιας παραγωγής αντιστοίχως⁴. Περίπου τα 2/3 της παραγόμενης ποσότητας αργού και περί το 1/5 της παραγόμενης ποσότητας φυσικού αερίου εξάγεται εκτός του συμπλόκου, κυρίως στην Ανατολική Ασία και την Ευρώπη. Η βιομηχανία εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων συγκεκριμένα και το συνακόλουθο εμπόριο αφενός καλύπτει τις τοπικές ενεργειακές ανάγκες αφετέρου εξασφαλίζει σημαντικό μέρος των τοπικών ΑΕΠ. Οι αγωγοί μεταφοράς φυσικού

³ Οι Ζαϊντίγια (ή Ζαϊντίτες), οι Αλεβίτες και οι Αλαουίτες αποτελούν ισλαμικούς κλάδους (σχολές) συγγενικούς με τον σιιτισμό, κύριος εκφραστής του οποίου είναι ο δωδεκαδισμός (ή δωδεκαϊματισμός). Βλ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*

⁴ <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>

αερίου και αργού εκκινούν ως επί το πλείστον από τις περιοχές του Κόλπου και της Κασπίας και τροφοδοτούν τόσο τα κράτη στο εξεταζόμενο σύστημα όσο και στην υπόλοιπη Ευρασία (και Αν. Αφρική μέσω Ερυθράς). Τους αγωγούς διαμετακόμισης υδρογονανθράκων πλαισιώνουν χώροι αποθήκευσης και λιμένες υποδοχής δεξαμενόπλοιων και πλοίων μεταφοράς LNG κατά μήκος του υδάτινου άξονα Περσικός Κόλπος - Αραβική Θάλασσα – Ερυθρά Θάλασσα - Μεσόγειος πέριξ του συμπλόκου. Στον άξονα αυτό προστίθεται και η Κασπία, τα λιμάνια και οι αποθήκες υδρογονανθράκων της οποίας συνδέονται μέσω καναλιών και αγωγών είτε με τον Κόλπο είτε με τη Μεσόγειο, καθώς και οι λοιπές υδάτινες αρτηρίες, όπως οι μεγάλοι διεθνικοί ποταμοί κατά μήκος του συμπλόκου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι i)περίπου 18εκ bpd, ποσότητα που ισοδυναμεί με το 90% του πετρελαίου που εξάγεται από τις χώρες του Κόλπου και με το 20% της παγκόσμιας προσφοράς, ακολουθεί τη θαλάσσια διαδρομή μέσω των στενών του Hormuz προς τον Ινδικό Ωκεανό⁵, ii)περίπου 4εκ bpd, δηλαδή περί το 10% του πετρελαίου που διακινείται διεθνώς μέσω θάλασσας, μεταφέρεται μέσω των στενών της Bab-el-Mandeb στον κόλπο του Άντεν από τον Αραβοπερσικό Κόλπο στην Ερυθρά Θάλασσα⁶,iii)περίπου 1,8 εκ bpd καταλήγει στην Ανατολική Μεσόγειο και στους παρακείμενους λιμένες μέσω των στενών του Suez⁷.

Από τους διεθνικούς αγωγούς που διατρέχουν το σύμπλοκο ξεχωρίζουν οι εξής: i)ο αγωγός φυσικού αερίου TANAP, ο οποίος συνδέει το Αζερμπαϊτζάν με την Τουρκία και από εκεί με την Ευρώπη. ii)Ο αγωγός φυσικού αερίου «Κεντρικής Ασίας-Κίνας», ο οποίος ξεκινά από το Τουρκμενιστάν και διέρχεται μέσω Ουζμπεκιστάν και Καζακστάν καταλήγοντας στην Άπω Ανατολή. iii)Ο «αραβικός» αγωγός φυσικού αερίου, ο οποίος ξεκινά από το Σινά (Αίγυπτος) και διέρχεται κατά μήκος των αραβικών κρατών του Λεβάντε. iv)Ο αγωγός πετρελαίου «Ανατολής-Δύσης» που διατρέχει οριζοντίως τη Σαουδική Αραβία και συνδέει την ανατολική της επαρχία και τον Κόλπο με την Ερυθρά θάλασσα και την Ανατολική Αφρική. v)Το δίκτυο αγωγών CAC που εκκινούν από το Τουρκμενιστάν και καταλήγουν στη Ρωσία μέσω Ουζμπεκιστάν και Καζακστάν. vi)Οι αγωγοί φυσικού αερίου που συνδέουν το Β/Δ Ιράν με την Αρμενία και με την Τουρκία. vii)Ο αγωγός πετρελαίου BTC που συνδέει το Αζερμπαϊτζάν με τη Ν/Α Τουρκία και την Ανατολική Μεσόγειο. viii)Ο αγωγός πετρελαίου Kirkuk-Ceyhan που ξεκινά από το Β.Ιράκ και καταλήγει στην Ανατολική Μεσόγειο μέσω της Ν/Α Τουρκίας⁸.

Επιπροσθέτως, η αλληλοσύνδεση και αλληλεξάρτηση των υποσυστημικών δρώντων του συμπλόκου φαίνεται και στο επίπεδο της υδρογεωπολιτικής⁹. Συγκεκριμένα, με τα φράγματα και τις συναφείς υδροηλεκτρικές εγκαταστάσεις στους διεθνείς ποταμούς επιδιώκεται μια δίκαιη κατανομή και εκμετάλλευση του ρου και της λεκάνης απορροής τους μεταξύ των τοπικών πληθυσμών για την παραγωγή ενέργειας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα φράγματα στην Ανατολική

⁵ <https://foreignaffairs.gr/articles/72382/allen-james-fromherz/giati-to-steno-toy-ormoyz-eksakoloythei-na-einai-to-pio-simantik>

⁶ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>

⁷ <https://www.reuters.com/article/us-egypt-suezcanal-ship-oil-factbox-idUSKBN2BH2BM>

⁸ Μάζης,Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο

⁹ Μάζης,Γεωπολιτική των υδάτων στη Μέση Ανατολή

Τουρκία προκειμένου να αξιοποιηθούν τα ανάντη του Ευφράτη και του Τίγρη, έπειτα τα αντίστοιχα στη Β.Συρία, πλησίον της Ράκκας και τέλος τα φράγματα κατά μήκος των ποταμών στο Β.Ιράκ. Δευτερεύοντα παραδείγματα αποτελούν η κατανομή και εκμετάλλευση της λεκάνης απορροής του Ορόντη και του Ιορδάνη στο Λεβάντε, μεταξύ Συρίας - Τουρκίας και Ισραήλ – Ιορδανίας αντίστοιχα, καθώς και αυτή του Ωξου (Αμού Ντάρια) και του Ιαξάρτη (Συρ Ντάρια) μεταξύ των κρατών της Κεντρικής Ασίας. Το περιφερειακό ενεργειακό ισοζύγιο διατηρείται, τέλος, με το δίκτυο από καλώδια μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (interconnectors) από χώρες παραγωγούς με πλεονάζον απόθεμα σε χώρες καταναλωτές. Το δίκτυο αυτό είναι ιδιαίτερα πυκνό στην αραβική χερσόνησο με τάσεις επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή του αραβικού κόσμου. Μάλιστα, η προσφορά του πλεονάσματος ηλεκτρικής ενέργειας χρησιμοποιείται από ορισμένα κράτη για να ισοσταθμιστεί το εμπορικό έλλειμμα από τις εισαγωγές υδρογονανθράκων και υποπροϊόντων τους¹⁰.

δ)πάνω στα οικονομικά σχήματα συνεργασίας χτίζονται νομοτελειακά και τα αντίστοιχα πολιτικά. Τα κυριότερα είναι τα εξής: i)Τουρκία-Αζερμπαϊτζάν-Κατάρ-Πακιστάν. Ο εν λόγω άξονας τείνει να λάβει και μορφή στρατιωτικής συνεργασίας/συμμαχίας. Τα κράτη παρέχουν αμοιβαία διπλωματική υποστήριξη και επενδύσεις, ενώ πυκνώνουν όλο και περισσότερο τις κοινές στρατιωτικές τους βάσεις και ασκήσεις. Το δίκτυο αυτό υποστηρίζεται οικονομικά και πολιτικά από τον υπερσυστημικό δρώντα της Κίνας. Σε αυτό δύναται να ενταχθεί υπό προϋποθέσεις και το Ιράν (το οποίο σε διμερές επίπεδο συνεργάζεται σε διάφορους τομείς με τους ανωτέρω δρώντες).

ii)Σαουδική Αραβία-ΗΑΕ-Κουβέιτ-Μπαχρέιν-Ιορδανία. Οι εν λόγω αραβικές μοναρχίες συντονίζονται σε θέματα εξωτερικής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας, πέρα από τα αμιγώς οικονομικά-ενεργειακά. Στον άξονα αυτόν εισέρχεται σταδιακά, μετά και τις συμφωνίες του Αβραάμ, το Ισραήλ. Η περαιτέρω θεμελίωση του σχήματος αυτού ενισχύεται πολιτικο-διπλωματικά αλλά και στρατιωτικά από τον υπερσυστημικό δρώντα των ΗΠΑ. Δύναται να προστεθεί υπό προϋποθέσεις και η Αίγυπτος (η οποία σε διμερές επίπεδο ακολουθεί σε πολλούς τομείς κοινή γραμμή με τους ανωτέρω δρώντες).

iii)Σε υπερεθνικό επίπεδο γίνεται μνεία στη δημιουργία του Αραβικού Συνδέσμου από τους αραβικούς υποσυστημικούς δρώντες της Μέσης Ανατολής (αργότερα προστέθηκαν και αυτοί της Β.Αφρικής) για τη σύμπλευσή τους σε διάφορα πολιτικά, οικονομικά, στρατιωτικά και πολιτιστικά ζητήματα που προκύπτουν. Συγκεκριμένοι εθνικοκρατικοί υποσυστημικοί δρώντες του συμπλόκου είναι ενταγμένοι και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς: η Τουρκία στο NATO - η Αρμενία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν στο CSTO (Σύμφωνο Συλλογικής Ασφάλειας), καθώς και στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (ΕΕΥ)¹¹ - το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν, το Ουζμπεκιστάν και πιο προσφάτως το Πακιστάν και το Ιράν στο Σύμφωνο Σαγκάης (SCO).

¹⁰ Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν η Ιορδανία, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν.

¹¹ Το Τατζικιστάν παρότι αρχικά υπήρξε υποψήφιο μέλος, τελικά δεν εισήλθε στην ΕΕΥ.

Έπειτα θα παρουσιαστούν οι **Πυλώνες** και οι **Δείκτες** ισχύος που έχουν επιλεγεί για την ανάλυση του θέματος της παρούσας μελέτης. Αυτοί είναι οι εξής:

α) Πυλώνας **Οικονομίας**: i) σύνθετος δείκτης της ενεργειακής αυτάρκειας. Δύναται να διακριθεί στους απλούς δείκτες του αριθμού φυσικών διαθεσίμων – αποθεμάτων αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου και της ικανότητας παραγωγής-εκμετάλλευσης αυτών, ii) σύνθετος δείκτης των στρατηγικών οδικών, σιδηροδρομικών και ακτοπλοϊκών δικτύων, αξόνων και υποδομών για τη διαμετακόμιση υδρογονανθράκων και προϊόντων τους. Αναλυτικά έχουν ως εξής:

i) Το Ιράν διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου στον κόσμο. Μετά την πρόσφατη ανακάλυψη του γιγαντιαίου κοιτάσματος Chalous στην ιρανική ΑΟΖ στην Κασπία υπερκέρασε τη Ρωσία, αφήνοντάς τη με μικρή διαφορά στη δεύτερη θέση¹². Έχουν επιβεβαιωθεί σχεδόν 40 τρις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου στα αποθέματά του, δηλαδή περίπου το 1/5 του συνόλου διεθνώς. Όσον αφορά τα αποθέματα αργού πετρελαίου βρίσκεται στην τέταρτη θέση παγκοσμίως. Σχετικά με την παραγωγή και τις εξαγωγές υδρογονανθράκων που αποτελούν σημαντικό τμήμα του ΑΕΠ του, το Ιράν παρά τις οικονομικές κυρώσεις που έχουν επιβληθεί από τις ΗΠΑ συνεχίζει να παράγει άνω των τριών εκ. βαρελιών αργού ημερησίως, από τα οποία το 10% εξάγεται προς την Κίνα, που σε αντίθεση με άλλους βασικούς εμπορικούς εταίρους του Ιράν δεν διέκοψε τις εισαγωγές αργού¹³. Όσον αφορά το φυσικό αέριο, η παραγωγή αυξάνεται ανά έτος. Συγκεκριμένα το 2020, ο ρυθμός παραγωγής έφθανε τα 250 δις m³ ημερησίως. Από την ποσότητα αυτή εξάγεται μέσω αγωγών μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό (<5%), κυρίως προς τις όμορες Τουρκία και Αρμενία.

ii) Στο εμπορικό-διαμετακομιστικό πεδίο, από την επικράτεια του Ιράν διέρχεται το νότιο χερσαίο σκέλος του διαύλου επικοινωνίας της Ανατολικής Ασίας (Κίνας, Ινδίας) με την Ευρώπη. Αντιθέτως, το βόρειο σκέλος του άξονα σύνδεσης των δυο άκρων της Ευρασίας διέρχεται τις χώρες που συνθέτουν το υποσύστημα της Κεντρικής Ασίας, το λεγόμενο «Τουράν», καθώς και τις χώρες που συνθέτουν το υποσύστημα της περιοχής του Καυκάσου, ανάμεσα στην Κασπία Θάλασσα και τον Εύξεινο Πόντο. Εντούτοις, στην Κασπία και τον Καύκασο πρωτίστως και στην Κεντρική Ασία δευτερευόντως προβάλλει την ισχύ του μεταξύ άλλων και το Ιράν¹⁴. Μάλιστα, η ιρανική επικράτεια αποτελεί τον προσφορότερο τρόπο για τη σύνδεση μέσω καναλιών και λοιπών υποδομών της Κασπίας Θάλασσας και των πέριξ αυτής κρατών με τον Αραβοπερσικό κόλπο και τον Ινδικό Ωκεανό και ήδη έχουν πραγματοποιηθεί πολλά έργα προς την κατεύθυνση αυτή¹⁵.

¹² <https://www.iranintl.com/en/20211116106809>

¹³ <https://www.energia.gr/article/169248/pos-h-symfonia-iran-kinas-tha-metavalei-tis-isorropies-sthn-m-anatolh> . <https://www.naftikachronika.gr/2020/07/23/symfonia-kinas-iran-oi-vlepseis-oi-efseveis-pothoi-kai-oi-antidraseis/> . <https://www.naftemporiki.gr/story/1707255/iran-kai-kina-upegrapsan-sumfonia-25etous-sunergasias>

¹⁴ <https://www.defence-point.gr/news/anatropi-kai-to-iran-stirizei-azempaitzan-ston-polemo-sto-nagkorno-karampach-para-fysi-symmachies>

¹⁵ <https://southasianvoices.org/geopolitics-of-the-north-south-transport-corridor/> . <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71498/alex-vatanka/i-kina-flertarei-to-iran>

Αναφορικά με τη θαλάσσια σύνδεση της Ανατολικής Ασίας με την Ευρώπη, μετά τα λιμάνια του Qwadar και του Karachi στο Πακιστάν, το κυριότερο σημείο απόληξης των εμπορευματικών ροών από και προς την Ευρώπη στον Ινδικό είναι το λιμάνι του Chabahar στο Ν/Α Ιράν¹⁴. Ακόμη, η σημασία του Ιράν για την κινεζική προβολή ισχύος και επιρροής στην Ανατολική Μεσόγειο και την Ευρώπη μεγεθύνεται περαιτέρω μετά και την πρόσφατη συμφωνία «ενέργειας και ανάπτυξης» που υπέγραψαν οι δυο χώρες¹⁶. Μάλιστα, το λιμάνι του Chabahar αποτελεί εναλλακτικό δίαυλο επικοινωνίας με τη Δύση για τις περικλειστές χώρες της Κεντρικής Ασίας¹⁷, κάτι που δημιουργεί προϋποθέσεις εξάρτησής τους από το Ιράν. Σημειωτέον ότι το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν διαθέτουν πρόσβαση και στον Αραβοπερσικό μέσω διερχόμενου μέσω του Ιράν σιδηροδρομικού άξονα γνωστού ως διεθνικού διαδρόμου Βορρά-Νότου (NSTC)¹⁸. Τέλος, το Ιράν αποτελεί κόμβο διέλευσης του διεθνούς διαδρόμου μεταφορών Βορρά-Νότου (INSTC), ο οποίος συνδέει τη Βόρεια και τη Νότια Ευρασία μέσω της Κασπίας Θάλασσας¹⁹.

β) **Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας**: Η μελέτη εστιάζεται στον σύνθετο δείκτη της ισχύος στο εξωτερικό των κυρίαρχων εθνικών πολιτισμικών προτύπων του Ιράν, για την εξέταση του οποίου λαμβάνονται υπόψη δύο από τους επιμέρους απλούς δείκτες που τον συνθέτουν, i)η διάδοση της κύριας θρησκείας του, δηλαδή του σιιτικού Ισλάμ και ii)η διάδοση και χρήση της περσικής γλώσσας (φαρσί) και άλλων ιρανικών διαλέκτων και γλωσσών στα υποσυστήματα του υπό μελέτη γεωπολιτικού συμπλόκου.

Όσον αφορά τον πρώτο δείκτη, οι σιιτικοί πληθυσμοί του συστήματος δύνανται να αποτελέσουν μοχλούς πίεσης και παράγοντες άσκησης επιρροής του Ιράν προς τους υποσυστημικούς εθνικοκρατικούς δρώντες του συστήματος στις επικράτειες των οποίων βρίσκονται. Υπογραμμίζεται ξανά ότι αμιγώς σιιτικοί πληθυσμοί κατοικούν στο όμορο Ιράκ και τις αντικείμενες προς το Ιράν αραβικές χώρες του Κόλπου, αλλά και στο όμορο Αζερμπαϊτζάν, τούτέστιν στις περιοχές όπου συγκεντρώνονται τα σημαντικότερα αποθέματα φυσικού αερίου του συμπλόκου (εξαίρεση στον κανόνα αποτελεί το κατεχοχίν σουνιτικό Τουρκμενιστάν, το οποίο βρίσκεται στην τέταρτη θέση της σχετικής λίστας²⁰). Περιοχές από τις οποίες μεταξύ άλλων τροφοδοτούνται ενεργειακά διαμέσου του υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου και τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη. Έπειτα, μέσω των σιιτών Χούτι το Ιράν δύναται να προβάλλει ισχύ στο στρατηγικό chokepoint της Bab el Mandeb στον κόλπο του Άντεν και σημείο εισόδου των εξ ανατολών θαλάσσιων διελεύσεων στην Ερυθρά και κατ' επέκταση στη Μεσόγειο Θάλασσα. Τέλος, μέσω των σιιτικών και αλαουϊτικών πληθυσμών στο Λεβάντε (Συρία-Λίβανος) διαθέτει ισχυρό

¹⁶ <https://www.naftemporiki.gr/story/1707255/iran-kai-kina-upegrapsan-sumfonia-25etous-sunergasias> . <https://www.kathimerini.gr/economy/561289228/to-iran-ayxanei-tis-exagoges-mayroy-chrysoy-kai-vlepei-chalarosi-empargko/>

¹⁷ Ουζμπεκιστάν, Κιργιζία, Τατζικιστάν, Αφγανιστάν. Ο πρωταρχικός βέβαια τρόπος σύνδεσής τους παραμένει ο άξονας Κασπίας-Κauκάσου-Ευξείνου Πόντου.

¹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/International_North%E2%80%93South_Transport_Corridor

¹⁹ <https://southasianvoices.org/geopolitics-of-the-north-south-transport-corridor/> .

²⁰ <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>

νομιμοποιητικό έρεισμα για την παρουσία του στην περιοχή και την ενεργό συμμετοχή του στις τοπικές εξελίξεις.

ΚΡΑΤΟΣ	ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ	ΣΙΙΤΕΣ	ΣΟΥΝΙΤΕΣ
ΚΟΥΒΕΙΤ	85%	25%	60%
ΚΑΤΑΡ	65%	20%	45%
ΜΠΑΧΡΕΙΝ	70%	50%	20%
ΗΑΕ	75%	10%	65%
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ)	100%	15%	85%
ΥΕΜΕΝΗ	100%	40%	60%
ΣΥΡΙΑ	90%	15%	75%
ΛΙΒΑΝΟΣ	60%	30%	30%
ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ	95%	80%	15%

Πίνακας 1. Ποσοστιαία κατανομή ανά θρησκευτικό δόγμα του πληθυσμού των χωρών που βρίσκονται στη ζώνη επιρροής του Ιράν

Σχετικά με το δεύτερο δείκτη, η πλειονότητα των κατοίκων του Τατζικιστάν και του Αφγανιστάν, μέσα από τα οποία διέρχεται ο χερσαίος «δρόμος του μεταξιού» ομιλούν τα περσικά (φαρσί) και άλλες γλώσσες της ιρανικής οικογένειας. Ιρανικές διάλεκτοι και γλώσσες χρησιμοποιούνται ως μέσο επικοινωνίας και στο γειτονικό Πακιστάν, από το οποίο εκκινεί προς δυσμάς ο θαλάσσιος «δρόμος του μεταξιού», μέσω του λιμένας Qwadar. Τέλος, στον ιρανικό κλάδο των ινδο-ευρωπαϊκών γλωσσών ανήκει και η κουρδική, η οποία ομιλείται από την πλειονότητα των κατοίκων των πλούσιων σε αργό πετρέλαιο περιοχών του Β.Ιράκ, της Β/Α Συρίας και της Ν/Α Τουρκίας. Τα ανωτέρω δείχνουν ότι το Ιράν είναι σε θέση να προβάλλει την (ήπια) ισχύ του, αναφορικά με το συγκεκριμένο πυλώνα, σε όλο το εύρος του εξεταζόμενου συστήματος.

γ) **Πυλώνας Άμυνας-Ασφάλειας:** Ο πυλώνας αυτός αναφέρεται στην σκληρή ισχύ του υπό μελέτη Γ.Π. Εδώ έχουν επιλεγεί δύο δείκτες ισχύος μέσα από τους οποίους η δράση του Ιράν είναι γνωστή διεθνώς: i) τα πυραυλικά του οπλοστάσιο ii) οι παραστρατιωτικές οργανώσεις τις οποίες ελέγχει και μέσω των οποίων προβάλλει τη στρατιωτική ισχύ του στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής.

Τα πυραυλικά συστήματα του Ιράν και των πληρεξουσίων του υποκρατικών δρώντων διακρίνονται σε απλές ρουκέτες, βαλλιστικούς πυραυλους και πυραύλους cruise ²¹. Με τα μέσα αυτά δύναται να στοχοποιηθούν υποδομές και μέσα παραγωγής, διύλισης και μεταφοράς ενεργειακών πόρων αντίπαλων υποσυστημικών δρώντων (Αραβικά κράτη, Ισραήλ), τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα (off-shore εγκαταστάσεις και πλατφόρμες άντλησης, δεξαμενόπλοια, κλπ). Να σημειωθεί ότι και οι τέσσερις θάλασσες του υπό μελέτη γεωπολιτικού συμπλόκου – Ανατολική Μεσόγειος, Κασπία, Ερυθρά και Θάλασσα του Ομάν-Αραβοπερσικός Κόλπος – και τα τρία από τα επτά πιο σημαντικά στρατηγικά στενά

²¹ Γρίβας, *Η Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή – Εισαγωγή στη Γεωγραφία των Πολεμικών Τεχνολογιών της Ασφάλειας και των Αφοπλισμών στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Ασία*

διέλευσης (chokepoints)²² της υδρογείου – Suez, Bab el-Mandeb και Hormuz - βρίσκονται εντός του βεληνεκούς των ιρανικών πυραυλικών συστημάτων²³.

Οι παραστρατιωτικές οργανώσεις που τροφοδοτεί και ελέγχει το Ιράν αποτελούν υποσυστημικούς υποκρατικούς δρώντες που με την δράση τους αποτελεί το «μακρύ χέρι» του σε περιοχές που ανήκουν στην επικράτεια ή τη σφαίρα επιρροής άλλων υποσυστημικών κρατικών δρώντων, όπου η παρουσία τακτικών ιρανικών στρατευμάτων είτε δεν θα είχε νομιμοποιητικό ρόλο είτε θα ήταν ασύμφορη η συντήρησή τους και ατελέσφορη η δράση τους. Πιο γνωστές εξ αυτών είναι η Χεζμπολάχ του Λιβάνου, η αντίστοιχη του Ιράκ, και οι Παλαιστινιακές Χαμάς και Ισλαμική Τζιχάντ (παρότι σουνιτικές έχει φανεί ότι συνεργάζονται υπογείως με το Ιράν). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι αντάρτες Χούτι στη Β.Υεμένη²⁴. Το συντονιστικό ρόλο των υποκρατικών αυτών δρώντων αναλαμβάνει η επίλεκτη παραστρατιωτική δύναμη «Quds» που ανήκει στο σώμα των «Φρουρών της Επανάστασης» του ιρανικού κράτους. Με τη δράση των παρακρατικών αυτών στρατιωτικών δυνάμεων αφενός διατηρείται ανοικτός ο «σιιτικός διάδρομος» μέσω Ιράκ, Συρίας και Λιβάνου για την σύνδεση του Ιράν με τη Μεσόγειο Θάλασσα²⁵, αφετέρου αυτό αποκτά τοπικό έρεισμα και πρόσβαση στην στρατηγικής σημασίας περιοχή του Άντεν-Ερυθράς²⁶.

δ)Πυλώνας **Πολιτικής**: Η πολιτική ισχύς του ιρανικού καθεστώτος εκφράζεται μεταξύ άλλων με τους σύνθετους δείκτες i)της εσωτερικής πολιτικής αστάθειας και ii)των φίλιων και εξαρτώμενων εθνικοκρατικών δρώντων του συστήματος.

Ο πρώτος αποτελεί αρνητικό δείκτη ισχύος και εκφράζει τη δυσαρέσκεια κοινωνικών και εθνοτικών ομάδων στην επικράτεια του Ιράν έναντι του καθεστώτος. Κύριες εθνοτικές ομάδες - μειονότητες είναι η αζερική και η κουρδική με περί τα 12-18 εκ. και 8-10 εκ. πληθυσμό αντίστοιχα, ενώ δευτερεύουσες είναι η βαλουχική, η αραβική και η τουρκμενική, έκαστη εκ των οποίων ανέρχεται στο 2% περίπου του συνολικού πληθυσμού. Οι πληθυσμοί αυτοί επιθυμούν με την υποκίνηση συστημικών και εξωσυστημικών δυνάμεων την αύξηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τους, έως και την πολιτική αυτονόμησή τους²⁷. Κοινωνικές αποκλίσεις εντοπίζονται και στον υπόλοιπο πληθυσμό του Ιράν, λόγω των φαινομένων διαφθοράς για τα οποία κατηγορείται το καθεστώς και οι πληρεξούσιοί του αλλά και των οικονομικών προβλημάτων που έχουν ενταθεί ιδιαίτερα μετά την επιβολή των αμερικανικών κυρώσεων και τη συνεπακόλουθη μείωση του ΑΕΠ²⁸. Πολλοί ιρανοί

²² Τα υπόλοιπα είναι τα στενά του Βοσπόρου (Δαρδανέλλια), του Παναμά, της Μαλάκκα στο Ινδονησιακό (Μαλαϊκό) Αρχιπέλαγος και της Δανίας στη Βαλτική Θάλασσα

²³ <https://www.marineinsight.com/shipping-news/houthi-attack-on-saudi-oil-tanker-incident-analysis-report/>

²⁴ <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71671/peter-salisbury/oikodomisi-tis-eirinis-stin-yemeni-apo-to-miden>

²⁵ Μάζης, *Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*

²⁶ <https://www.defence-point.gr/news/iiss-sipri-mporei-to-iran-na-antexei-enan-polemo-me-tis-ipa>

²⁷ <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71629/behnam-ben-taleblu/ti-mporei-na-mathei-i-oyasingkton-apo-tis-diadiloseis-sto-iran>

²⁸ <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71589/ariane-m-tabatabai/giati-oi-diadiloseis-den-tha-allaksoyn-tin-eksoteriki-politiki-t>

πολίτες, ιδιαίτερα οι πιο νέοι διαφωνούν και με τον ιδεολογικό προσανατολισμό του καθεστώτος, καθώς επιθυμούν ένα πιο φιλελεύθερο, δυτικού τύπου μοντέλο διακυβέρνησης²⁹.

Ο δεύτερος δείκτης αφορά στην επιρροή που έχει το Ιράν σε πολιτικο-διπλωματικό επίπεδο στις κυβερνήσεις των γειτονικών Ιράκ, Συρίας και Λιβάνου, μέσω των οποίων διατηρείται ανοικτός ο σιιτικός διάδρομος («τόξο») για την πρόσβασή του μέσω Λεβάντε στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου και κατ' επέκταση στους ευρωπαϊκούς λιμένες. Στο Ιράκ πολλές αποφάσεις τόσο του κοινοβουλίου όσο και της κυβέρνησης συναντούν δυσκολίες στη θέσπισή και την εφαρμογή τους λόγω των αντιδράσεων του Ιράν και του φίλα προσκείμενου προς αυτό μέρους του ιρακινού πληθυσμού. Στη Συρία το τοπικό καθεστώς κατόρθωσε να διατηρηθεί στην εξουσία χάρη στην πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη του Ιράν, της Χεζμπολάχ και των λοιπών σιιτικών υποσυστημικών δρώντων (σε επίπεδο συστήματος - η Ρωσία, στην οποία οφείλει επίσης την επιβίωσή του, αποτελεί υπερσυστημικό δρώντα) και στηρίζεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό σε αυτή. Τέλος, στο Λίβανο παρά το βάρος των κατηγοριών που έχει επωμιστεί τον τελευταίο χρόνο με αφορμή την έκρηξη στη Βηρυττό, το πολιτικό σκέλος της Χεζμπολάχ εκφράζοντας το σιιτικό κομμάτι του πληθυσμού συνεχίζει να ασκεί σημαντική επιρροή στη λήψη αποφάσεων σε κυβερνητικό επίπεδο.

Εν συνεχεία παρατίθενται ορισμένοι σημαντικοί **σταθμοδείκτες**³⁰, δηλαδή γενικότεροι δείκτες που επηρεάζουν μακροπρόθεσμα και με μεγάλη διάρκεια το ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικο-πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η παρούσα ανάλυση. Αυτοί είναι οι εξής:

α) η ολοένα αυξανόμενη μείωση της χρήσης πρωτίστως του άνθρακα και δευτερευόντως του αργού πετρελαίου ως πηγών ενέργειας και παραγωγής και η συνακόλουθη αντικατάστασή τους από το φυσικό αέριο και τις ΑΠΕ.

β) η τήξη των πάγων του Αρκτικού Ωκεανού και η συνεπαγόμενη μείωση της γεωπολιτικής σημασίας της Μέσης Ανατολής (του «ασταθούς τομέα της Υψηλίου») και γενικότερα του «Κρηπιδώματος» (Rimland)³¹ για τα παγκόσμια κέντρα ισχύος.

γ) η μετατόπιση του κέντρου βάρους των παγκόσμιων εμπορικών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών από την ευρύτερη περιοχή του Βόρειου Ατλαντικού σε αυτήν του Ινδο-ειρηνικού & της Άπω Ανατολής, που συνεπάγεται την περαιτέρω μείωση της γεωπολιτικής βαρύτητας της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης για τους αγγλοσαξωνικούς υπερσυστημικούς δρώντες (Η.Π.Α.-Η.Β.).

δ) Η ανάπτυξη της στρατιωτικής τεχνολογίας, η παραγωγή φονικών προϊόντων και εφαρμογών αυτής σε χαμηλό κόστος και η διάχυση των τελευταίων σε μεγάλο εύρος κρατικών και υποκρατικών δρώντων.

²⁹ Δυστυχώς, δεν υπάρχουν στη δημοσιότητα ακριβή στοιχεία σχετικά με το ποσοστό και τη δυναμική τους. <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71591/alex-vatanka/giati-oi-diadilotes-toy-iran-einai-toso-thymomenoi-me-ton-royxan>

³⁰ Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*

³¹ Spykman, *America's Strategy in World's Politics*

Η Γεωπολιτική ανάλυση ολοκληρώνεται με την κατασκευή του **Γεωπολιτικού υποδείγματος** ανακατανομής της ισχύος, δηλαδή ενός θεωρητικού «χάρτη» που αναπαριστά την κατεύθυνση και τη δυναμική των διανυσματικών μεγεθών που αποτελούν τις επιμέρους συνιστώσες της ισχύος του Γ.Π. ανά πυλώνα ισχύος, αλλά και την τελική συνισταμένη αυτών, σε συνάρτηση πάντα με τις ανταγωνιστικές δράσεις των αντίπαλων γεωπολιτικών δρώντων στο υπό μελέτη γεωπολιτικό σύμπλοκο³² και τις μεταβολές σε επίπεδο σταθμοδεικτών.

α)Πυλώνας Οικονομίας: Δεδομένου ότι το φυσικό αέριο θα αποτελεί το κύριο μεταβατικό καύσιμο-πηγή ενέργειας κατά τη διάρκεια του 21ου αιώνα μέχρι και την πλήρη επικράτηση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα, καθώς και ότι τα περισσότερα επιβεβαιωμένα αποθέματα αυτού βρίσκονται στην επικράτεια ή τη σφαίρα επιρροής του Ιράν, αναμένεται ότι πρωτίστως το Ιράν και δευτερευόντως το Κατάρ, το Τουρκμενιστάν και το Αζερμπαϊτζάν θα κατισχύσουν στον συγκεκριμένο πυλώνα αναφορικά με τον εν λόγω δείκτη ισχύος. Η θέση του Ιράν στο περιφερειακό και διεθνές ενεργειακό ισοζύγιο ενισχύεται ακόμη περισσότερο λόγω της προβολής ισχύος που δύναται να ασκήσει στο μεγαλύτερο μέρος του υπό μελέτη συμπλόκου, τόσο αναφορικά με τις χερσαίες όσο και με τις θαλάσσιες υποδομές εκμετάλλευσης-αποθήκευσης-διύλισης και άξονες διαμετακόμισης (δεύτερος δείκτης του πυλώνα).

Η ισχύς αυτή του Ιράν απορροφάται κυρίως στο δυτικό τμήμα του συμπλόκου από τους ανταγωνιστικούς υποσυστημικούς (Αραβικά κράτη, Ισραήλ) και υπερσυστημικούς δρώντες (Η.Π.Α., Η.Β.) με την άσκηση κυρώσεων και τη διπλωματική απομόνωσή του. Αντιθέτως, στο ανατολικό τμήμα το Ιράν κατισχύει απρόσκοπτα, καθώς αποτελεί τον κύριο τροφοδότη της Κίνας σε υδρογονάνθρακες, ιδίως μετά τη μεταξύ τους ενεργειακή συμφωνία³³, αλλά και σημαντικό ενεργειακό πάροχο της Ινδίας και άλλων χωρών της Ανατολικής Ασίας. Είναι άγνωστο ακόμη αν οι πολιτικές εξελίξεις στο Αφγανιστάν θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο στις τοπικές ενεργειακές διασυνδέσεις.

Σε μια ενδεχόμενη κανονικοποίηση των ποσοτικών μεγεθών που εκφράζουν τους δείκτες και τους πυλώνες ισχύος της παρούσας μελέτης ο οικονομικός πυλώνας θα πρέπει να σταθμιστεί τουλάχιστον με 2 σε ένα σύνολο 10 μονάδων³⁴.

β)Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας: Η ισχύς και επιρροή του Ιράν είναι αναμφισβήτητη. Ο συγκεκριμένος πυλώνας είναι ο σημαντικότερος για το συνολικό γεωπολιτικό αποτύπωμα του Γ.Π. τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το Ιράν προβάλλει την ισχύ και την επιρροή του i)σχετικά με το δείκτη του (σιιτικού) θρησκευτικού δόγματος κυρίως δυτικά και νότια, δηλαδή προς το Αζερμπαϊτζάν και τα αραβικά κράτη, και ii)αναφορικά με το δείκτη της (ιρανικής) ομογλωσσίας κυρίως ανατολικά και βόρεια, δηλαδή προς τα Πακιστάν, Αφγανιστάν και Τατζικιστάν. Πιο ισχνές συνιστώσες ισχύος του πρώτου δείκτη παρατηρούνται και προς τα ανατολικά, προς το Πακιστάν και το Αφγανιστάν (θρησκευτικές

³² Μάζης, “Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας”,

³³ <https://www.defence-point.gr/news/iran-kai-kina-quot-narkothetoy-n-quot-ti-nea-stratigiki-mpainten-me-viaio-anakatema-tis-quot-trapoylas-quot>

³⁴ Μάζης, “Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας”

μειονότητες σιιτών), ενώ αντίστοιχες του δεύτερου προς δυσμάς, προς τις εθνοτικές μειονότητες των Κούρδων, των Ασσυρίων και των λοιπών συγγενικών λαών ιρανικής προέλευσης.

Είναι σημαντικό να ξανατονιστεί ότι ακόμη και στα αραβικά κράτη με κυρίαρχο το σουνιτικό ισλάμ, συμπαγείς σιιτικοί πληθυσμοί βρίσκονται πλησίον στρατηγικών περιοχών του συμπλόκου με μεγάλη γεωπολιτική σημασία, όπως ο Αραβοπερσικός Κόλπος, η Ερυθρά και η Ανατολική Μεσόγειος, κάτι που δίνει έρεισμα το Ιράν για περαιτέρω προβολή ισχύος στις εν λόγω περιοχές. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος για τον οποίο ο εν λόγω απλός δείκτης χρήζει ιδιαίτερης στάθμισης στο πλαίσιο της αξιολόγησης του συνολικού διανύσματος ισχύος του εν λόγω πυλώνα: θα μπορούσε π.χ. να σταθμιστεί με 7/10 (σε αντιδιαστολή με τον δείκτη της κοινής γλωσσικής ομάδας αναφοράς που θα λάβει το υπόλοιπο 0.3).

Παράλληλα, στην παγκόσμια συλλογική μνήμη, η ισλαμική δημοκρατία του Ιράν αποτελεί το θεματοφύλακα της μακραίωνης περσικής παράδοσης, γλώσσας και πολιτισμού, καθώς και τον απανταχού προστάτη και σημείο αναφοράς του σιιτικού ισλάμ. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνθέτουν την συνισταμένη της ήπιας ισχύος του σε επίπεδο υπερσυστήματος. Αντιθέτως, στα άλλα μουσουλμανικά δόγματα και σε άλλες σημαντικές θρησκείες δεν παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο. Για παράδειγμα, η συνισταμένη της ισχύος του σουνιτικού ισλάμ παρότι μεγαλύτερη (ποσοστό 4:1) διασπάται σε περιφερειακό (σύστημα) όσο και σε διεθνές επίπεδο (υπερσύστημα) σε πολλές διαφορετικές συνιστώσες, πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενες μεταξύ τους: για την πρωτοκαθεδρία ανταγωνίζονται μεν η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος, η Τουρκία, που ιστορικά υπήρξαν και οι έδρες του Χαλιφάτου, αλλά αξιώσεις εγείρουν και άλλοι δρώντες όπως το Πακιστάν και η Ινδονησία, βασιζόμενοι σε άλλες παραμέτρους όπως το πυρηνικό καθεστώς ή ο μεγάλος πληθυσμός τους³⁵.

Σε μια ενδεχόμενη στάθμιση, λοιπόν, ο πολιτισμικός πυλώνας της ιρανικής ισχύος και επιρροής θα μπορούσε να λάβει 4/10.

γ) Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας: Το διάνυσμα της ισχύος αναφορικά με τους δείκτες που επιλέχθηκαν σε αυτόν τον πυλώνα κατευθύνεται κατεξοχήν δυτικώς και νοτιοδυτικώς, δηλαδή προς το Λεβάντε και την Αραβική Χερσόνησο. Η περιοχή αυτή χαρακτηρίζεται από την έντονη δράση των φιλοϊρανικών παραστρατιωτικών οργανώσεων που προαναφέρθηκαν, ενώ πολλές κρίσιμες υποδομές και οδοί διαμετακόμισης που σχετίζονται με την ενέργεια βρίσκονται στο βεληνεκές και το διαρκές στόχαστρο των πυραυλικών συστημάτων του Ιράν και των πληρεξούσιών του³⁶.

Εντούτοις, η ιρανική ισχύς στον αμυντικό πυλώνα απορροφάται σε σημαντικό βαθμό από τα υπερσύγχρονα αεροπορικά και αντιαεροπορικά μέσα και συστήματα που διαθέτουν οι ανταγωνιστικοί του Ιράν υποσυστημικοί και υπερσυστημικοί δρώντες στην περιοχή αυτή του συμπλόκου – Ισραήλ, ΗΑΕ, Σαουδική Αραβία και Η.Π.Α. κατά κύριο λόγο. Αποδυναμώνεται ακόμη από τις εξισορροπητικές δράσεις των εθνικοκρατικών δρώντων που προαναφέρθηκαν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων δράσεων αποτελούν: i)ο συνεχής βομβαρδισμός ή στοχοποίηση των

³⁵ Huntington, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*

³⁶ <https://slpress.gr/diethni/oi-vallistikoi-pyrayloi-toy-iran-ftanoy-n-mechri-tin-eyropi/>

φιλοϊρανικών οργανώσεων από το Ισραήλ σε Συρία, Λίβανο και Παλαιστίνη, ii)ο βομβαρδισμός επί έξι συναπτά έτη των θέσεων των ανταρτών Χούτι από τον συνασπισμό ΗΑΕ-Σαουδική Αραβία, iii)ο εξοπλισμός των κρατών αυτών από τον υπερσυστημικό δρώντα των ΗΠΑ με τα πιο προηγμένα τεχνολογικά οπλικά συστήματα που εξάγονται από αυτόν, ιδίως στον τομέα της πολεμικής αεροπορίας και αεράμυνας³⁷. Τα εν λόγω συστήματα βέβαια, παρά την τεχνολογική ανωτερότητά τους, δύναται να υπερκερασθούν μέσω αιφνιδιαστικών και συγκεντρωτικών επιθέσεων κορεσμού από πολλές κατευθύνσεις³⁸. Επίσης, η δράση των ανταρτών και των παραστρατιωτικών οργανώσεων δεν μπορεί να καταστέλει εξ' ολοκλήρου, καθώς διαθέτουν υπόγειες βάσεις και προβάλλουν την ισχύ τους συχνά σε πυκνοκατοικημένα αστικά περιβάλλοντα ή σε ορεινές και απρόσιτες περιοχές. Γενικώς, μια ευρύτερη κλιμάκωση μεταξύ του Ιράν και των αντίπαλων γεωπολιτικών δρώντων στη Μέση Ανατολή θα είχε ανυπολόγιστες καταστροφές τόσο στις ίδιες τις αντιμαχόμενες πλευρές όσο και σε διεθνές επίπεδο, ιδίως στον ενεργειακό τομέα³⁹.

Για τους ανωτέρω λόγους, η κατίσχυση του Ιράν στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος στη βάση των δύο σύνθετων δεικτών που επιλέχθηκαν και στο πλαίσιο του θέματος της παρούσας μελέτης, δηλαδή την επίδρασή του στο διεθνές ενεργειακό ισοζύγιο, κρίνεται ως μετρίως σημαντική συγκριτικά με τους δυο πρώτους πυλώνες. Ως εκ τούτου δύναται να λάβει συντελεστή βαρύτητας 2/10.

δ)Πυλώνας Πολιτικής: Σε αυτόν τον πυλώνα της ισχύος η δυναμική και η επιρροή του Ιράν αναφορικά με το δεύτερο δείκτη κατευθύνονται προς δυσμάς, αφού τα κράτη στα οποία έχει ιδιαίτερη επιρροή το Ιράν, το Ιράκ, η Συρία και ο Λίβανος βρίσκονται στο δυτικό τμήμα του συμπλόκου.

Σχετικά με τις επιδράσεις του αρνητικού δείκτη της εσωτερικής πολιτικής αστάθειας, αυτές απορροφούνται σε σημαντικό βαθμό από το καθεστώς με τους εξής τρόπους: i)με την ανταγωνιστική δράση της τοπικής σιιτικής πολιτοφυλακής «Basij» και του σώματος των «Φρουρών της Επανάστασης», τα οποία αποτελούν τους κυριότερους μοχλούς του για τη διαφύλαξη της καθεστηκυίας τάξης και των συμφερόντων του. Τα δυο αυτά στρατιωτικά σώματα είναι γνωστό ότι αριθμούν άνω των 100.000 στελεχών (ενεργών ή μη) έκαστο και ότι μετέρχονται ιδιαίτερα σκληρές μεθόδους για την καταστολή των όποιων εξεγέρσεων ή μαζικών διαδηλώσεων και την επιβολή της τάξης⁴⁰. ii)Με την αντιστάθμιση των αρνητικών επιπτώσεων των αμερικανικών κυρώσεων στην ιρανική οικονομία συνάπτοντας πολιτικο-διπλωματικές, οικονομικές και στρατιωτικές συμφωνίες με άλλους υπερσυστημικούς

³⁷ <https://www.thenational.ae/world/joint-missile-defence-is-target-for-gulf-arab-countries-1.642680>

³⁸ <https://www.defence-point.gr/news/eyfyis-aporeptiki-kinisi-ton-iranon-enanti-ton-ipa-quot-use-them-or-loose-them-quot>

³⁹ <https://foreignaffairs.gr/articles/72326/ilan-goldenberg/pos-tha-emoiaze-enas-polemos-me-to-iran>

⁴⁰ <https://iranprimer.usip.org/resource/basij-resistance-force>
https://www.rferl.org/a/Irans_Basij_Force_Mainstay_Of_Domestic_Security/1357081.html
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47852262>

δρώντες, όπως η Κίνα και η Ρωσία⁴¹. iii) Με την παραχώρηση (ή την υπόσχεση παραχώρησης) ελευθεριών στις αποκλίνουσες εθντικές και κοινωνικές ομάδες⁴².

Επιστρέφοντας στο σύνθετο δείκτη της επιρροής του Ιράν σε άλλα κράτη του συστήματος, σημειώνεται ότι ύστερα από κάθε δράση του Γ.Π. αναπτύσσονται ανταγωνιστικές ενέργειες από υποσυστημικούς και υπερσυστημικούς δρώντες για την εξουδετέρωσή της. Για παράδειγμα, την αποστολή του σώματος «al-Quds» των «Φρουρών της Επανάστασης» στη συριακή επικράτεια κατά τον τοπικό εμφύλιο και τη συνακόλουθη δημιουργία βάσεων και οργάνωση τοπικών παραστρατιωτικών ομάδων για την υποστήριξη των του αμφιταλαντευόμενου τότε καθεστώτος Άσσαντ, ακολούθησε ο αδιάλειπτος μέχρι σήμερα βομβαρδισμός τους από το Ισραήλ. Παράλληλα, αμερικανικές και γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις παραμένουν ανατολικά του Ευφράτη στις συριακές επαρχίες όπου κυριαρχεί η κουρδική μειονότητα, λόγω της παραμονής του φιλοϊρανικού (και φιλορωσικού) αλαουϊτικού καθεστώτος στην εξουσία⁴³, και όχι προς ευόδωση της πρωταρχικής αποστολής τους, αφού η ισχύς του «Ισλαμικού Κράτους» έχει εκμηδενιστεί πλέον στην περιοχή. Παραμένοντας στο επιχειρησιακό πεδίο, υπήρξε στο εν λόγω διάστημα συνεργασία των μυστικών υπηρεσιών του Ισραήλ και των Η.Π.Α. για τον εντοπισμό και εκτέλεση του ηγετικού στελέχους του σώματος «Al-Quds» και ενορχηστρωτή της ιρανικής και φιλοϊρανικής στρατιωτικής δράσης στο Λεβάντε⁴⁴.

Στο διπλωματικό πεδίο από την άλλη, οι ανταγωνιστικές της ιρανικής ισχύος ενέργειες σε συστημικό και υπερσυστημικό επίπεδο μεταξύ άλλων αφορούν: i) στην απομόνωση του Ιράν από το δυτικό και τον αραβικό (τουλάχιστον) κόσμο και την ένταξη του στον «άξονα του κακού»⁴⁵, ii) στην απονομιμοποίηση των φιλικών προς το Ιράν υποσυστημικών δρώντων: κλείσιμο πρεσβειών στη Δαμασκό, κατάταξη της Χεζμπολάχ και των Ιρανών Φρουρών στις τρομοκρατικές οργανώσεις⁴⁶, iii) στην επαναφορά των αμερικανικών οικονομικών κυρώσεων με αιτιολογία την αντιμετώπιση της «κακόβουλης επιρροής του Ιράν στη Μέση Ανατολή» και τον περιορισμό του «επικίνδυνου για την περιφερειακή ασφάλεια» βαλλιστικού-πυρηνικού του προγράμματος⁴⁷, iv) στην άρνηση αραβικών κυρίως εθνικοκρατικών δρώντων (Η.Α.Ε., Σαουδική Αραβία) για οιοσδήποτε διαπραγματεύσεις περί αυτονομίας των ανταρτών Χούτι ή επαναφοράς του πάλαι ποτέ διακριτού κράτους της Βόρειας Υεμένης στο διεθνές περιβάλλον, παρά την εξαετή ανθρωπιστική καταστροφή που έχει συντελεστεί στη χώρα⁴⁸.

⁴¹ <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72988/jamsheed-k-choksy-kai-carol-e-b-choksy/to-iran-stirizetai-stin-kina-kai-tin-rosia> . <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71498/alex-vatanka/i-kina-flertarei-to-iran>

⁴² <https://el.globalvoices.org/2017/03/32294>

⁴³ Ahmed, *Syria intervention plan fueled by oil interests*

⁴⁴ <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72585/maysam-behnavesh/o-soleimani-itan-pio-polytimos-stin-politiki-ap-oso-ston-polemo>

⁴⁵ <https://slpress.gr/diethni/o-trump-vlepei-ti-mesi-anatoli-me-ta-matia-tou-israil/>

⁴⁶ <https://slpress.gr/diethni/polemos-neyron-ipa-iran-sta-stena-toy-ormoyz/>

⁴⁷ <https://www.nytimes.com/2018/05/08/us/politics/trump-iran-nuclear-deal-news-analysis-.html>

⁴⁸ <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71671/peter-salisbury/oikodomisi-tis-eirinis-stin-yemeni-apo-to-miden>

Λόγω των συνθηκών αυτών εκτιμάται ότι η ιρανική ισχύς η σχετική με τους δύο προαναφερόμενους δείκτες του πολιτικού πυλώνα αντιρροπείται σε αρκετά σημαντικό βαθμό, επομένως δύναται να λάβει συντελεστή βαρύτητας 1/10.

ΠΥΛΩΝΑΣ ΙΣΧΥΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ
Οικονομίας	0.3	Ενεργειακή αυτάρκεια	0.5
		Υποδομές/διάδρομοι	0.5
Πολιτισμού/Πληροφ.	0.4	Θρησκευτικό δόγμα	0.7
		Γλωσσική οικογένεια	0.3
Άμυνας/Ασφάλειας	0.2	Πυραυλικά συστήματα	0.5
		Παραστρατιωτικές ομάδες	0.5
Πολιτικής	0.1	Κυβερνητική αστάθεια	0.5
		Ελεγχόμενα καθεστώτα	0.5

Πίνακας 2. Γεωπολιτική βαρύτητα (στάθμιση) των επί μέρους πυλώνων και δεικτών ισχύος

Συνολικά, η συνισταμένη της ιρανικής ισχύος στο σύμπλοκο φαίνεται να κατευθύνεται προς δυσμάς. Κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για το διεθνές περιβάλλον ενεργειακής ασφάλειας και μπορεί να επηρεάσει καταλυτικά τις δυναμικές που αναπτύσσονται στον τομέα της ενέργειας κατά μήκος της Ευρασίας.

ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

Η Γεωστρατηγική σύνθεση αποτελεί συνέχεια της γεωπολιτικής αναλύσεως. Συνίσταται από τις υποκειμενικές εκτιμήσεις-κρίσεις-προβλέψεις του γράφοντος για μελλοντικές γεωπολιτικές εξελίξεις και δράσεις στη βάση του γεωπολιτικού υποδείγματος ανακατανομής της ισχύος που διαμορφώθηκε.

Στην προκείμενη περίπτωση, εκτιμάται ότι το γεωπολιτικό κενό που αφήνουν οι ΗΠΑ στο υπό μελέτη γεωγραφικό σύμπλοκο θα συνεχίσει να αυξάνεται, κάτι που αποτελεί πεδίο δόξης λαμπρό για τις περιφερειακές δυνάμεις που δρουν σε αυτό. Ανάμεσα σε αυτές το Ιράν θα συνεχίσει να επεκτείνει την επιρροή του στο σύμπλοκο και συγκεκριμένα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και κατ' επέκτασης της Ανατολικής Μεσογείου με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Η εκτίμηση αυτή, καθώς και η διαπίστωση της πρόσφατης ενεργειακής κρίσης στην οποία έχουν περιέλθει τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξαιτίας των δικών τους επιλογών καταρχήν (ψυχαναγκαστική εμμονή για μετάβαση σε «καθαρότερες» μορφές ενέργειας⁴⁹), σε συνδυασμό με τις πιέσεις του ισχυρότερου στρατιωτικού συμμάχου τους (Η.Π.Α.) για μεγαλύτερη ενεργειακή διαφοροποίηση και απεξάρτηση από ρωσικό φυσικό αέριο, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αυτά θα επιδιώξουν νομοτελειακά την ενίσχυση των ενεργειακών συναλλαγών τους με το Ιράν. Θα μπορούσε μάλιστα να ισχυριστεί κανείς ότι με μια απολύτως ρεαλιστική ανάγνωση της ανωτέρω ανάλυσης ότι θα καταφύγουν με όλα τα δυνάμενα μέσα στον πακτωλό των ιρανικών αποθεμάτων φυσικού αερίου. Και επειδή η χρήση στρατιωτικών μέσων ούτε συνάδει με τον νομικό και πολιτικό πολιτισμό της Ένωσης αλλά και τον αμυντικό χαρακτήρα του ΝΑΤΟ, ούτε είναι συμφέρουσα από πραγματιστική έποψη, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν αναμένεται να περιλαμβάνουν πολιτικο-διπλωματική σύγκλιση με το Ιράν, διπλωματική πίεση αφενός στις Η.Π.Α. για άρση των όποιων κυρώσεων αφετέρου στο Ισραήλ για αποφυγή μονομερών στρατιωτικών ενεργειών εντός της ιρανικής επικράτειας, σύναψη συμβολαίων από δυτικές εταιρείες για εκμετάλλευση ενεργειακών κοιτασμάτων⁵⁰, λειτουργία του ανταγωνιστικού προς τον αραβικών συμφερόντων αγωγό «Nabucco», «περσικού» αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από τον Κόλπο προς τη Μεσόγειο, διπλωματική αναγνώριση του συμμαχικού προς το Ιράν καθεστώτος της Συρίας, επενδύσεις στις σιδηροδρομικές και οδικές αρτηρίες και τις άλλες υποδομές του Ιράν για την οικονομικότερη μεταφορά των εμπορευματικών αγαθών κατά μήκος της Ευρασίας.

Όσο για τις αντιδράσεις των Η.Π.Α. συγκεκριμένα, κυρίως λόγω της απειλής που καθ' ομολογίαν πρεσβεύει το Ιράν για το συμμαχικό τους Ισραήλ, αυτές εκτιμάται ότι θα αμβλυνθούν για τους εξής λόγους: α) η σύναψη των συμφωνιών του Αβραάμ και η σύγκλιση του αραβικού και του εβραϊκού κόσμου έχουν ενισχύσει τη θέση του Ισραήλ στο περιφερειακό ισοζύγιο ισχύος της Μέσης Ανατολής, επομένως η πιθανότητα μιας ιρανικής επιθετικής πρωτοβουλίας κατά της επικράτειάς του

⁴⁹ <https://ecopress.gr/oi-evropaikes-exelixeis-gia-kathari-energeiaki-metavasi-kai-to-fysiko-aerio/>

⁵⁰ Τελευταία είχε αποχωρήσει, μετά την επιβολή των αμερικανικών κυρώσεων επί προεδρίας D.Trump, η γαλλική Total από την κοινοπραξία για την εκμετάλλευση του γιγαντιαίου κοιτάσματος φυσικού αερίου SouthPars, το μερίδιο της οποίας ανέλαβε η κινεζική CNPC (<https://www.offshore-technology.com/news/cnpc-total-south-pars-project-iran/>)

βαίνει ολοένα και μειούμενη. β) Στη βάση της λογικής του μικρότερου δυνατού κακού, το ενδεχόμενο ενεργειακής εξάρτησης των κρατών-μελών της Ε.Ε. από το Ιράν είναι πιο συμφέρον για τις Η.Π.Α. συγκριτικά με την εξάρτησή τους από τη Ρωσία, δεδομένου ότι το υδροποιημένο φυσικό αέριο που εξάγουν είναι και ακριβότερο και πιο δύσκολο στη μεταφορά του (υδροποίηση-επαναεριοποίηση), είναι όμως και ληξιπρόθεσμο (τα αμερικανικά αποθέματα μειώνονται όλο και περισσότερο ενώ η διαδικασία εξόρυξης είναι ιδιαίτερα απαιτητική). Από πραγματιστική έποψη το φθινό ιρανικό φυσικό αέριο φαίνεται να αποτελεί μια εξαιρετική εναλλακτική για το αντίστοιχο ρωσικό. Το αυτό ισχύει και γενικότερα για το φυσικό αέριο που εξάγεται από το Ιράκ, το Αζερμπαϊτζάν και τις αντικείμενες στο Ιράν αραβικές χώρες του Κόλπου, όπου κατοικούν ως επί το πλείστον σιιτικοί πληθυσμοί, ευεπίφοροι στην επιρροή του, όπως αναφέρθηκε κατά την ανάλυση των δεικτών του πολιτισμικού πυλώνα της ισχύος. γ) Η στρατηγική θέση που έχει το Ιράν για τον κινεζικών συμφερόντων δρόμο του μεταξιού είναι αναντικατάστατη, λόγω καθεαυτής της επικράτειάς του αλλά και λόγω της δυνατότητάς του να προβάλλει ισχύ στην Κασπία Θάλασσα και τον Καύκασο, δηλαδή στο βόρειο διάδρομο του «Δρόμου του Μεταξιού», καθώς και στον υδάτινο άξονα Ινδικός-Ερυθρά-Μεσόγειος, όπως έχει αναλυθεί ανωτέρω⁵¹. Επιπροσθέτως, στην επιρροή και ποδηγέτηση του Ιράν υπόκεινται ή δύναται να υπαχθούν και οι ομόγλωσσοι πληθυσμοί στο Αφγανιστάν, το Τατζικιστάν και σε άλλες περιοχές της Κεντρικής Ασίας, μέσω των οποίων διέρχεται η OBOR.

Η βελτίωση, λοιπόν, των πολιτικο-οικονομικών σχέσεων των κρατών του «δυτικού κόσμου» με το Ιράν εκτιμάται ότι θα περιορίσει την επιρροή που έχει η Κίνα και δευτερευόντως η Ρωσία σε αυτό⁵², επομένως θα αποδυναμώσει το στενό σήμερα πλέγμα ισχύος που διαμορφώνουν τα τρία αυτά κράτη στην «Παγκόσμια Νήσο»⁵³ και συνεπώς θα περιορίσει αντιστοίχως τις πιθανότητες διαμόρφωσης της πρώτης «υπερ-υπερδύναμης» (hyperpower) της ιστορίας⁵⁴. Με άλλα λόγια, το ρόλο της τουρκικής «σφήνας» στην ρωσική (πρωτίστως) και κινεζική (δευτερευόντως) επικυριαρχία στα κράτη της Κεντρικής Ασίας μπορεί στο πλαίσιο της δυτικής στρατηγικής ανασχεσης να τον αναλάβει κάλλιστα και το Ιράν.

Τέλος, πρέπει να ξανατονιστεί ότι η σημασία του αραβικού κόσμου στον 21^ο αιώνα είναι για τα κράτη του «δυτικού κόσμου» μικρότερη απ' ό,τι τον προηγούμενο λόγω: i) της ενεργειακής αυτάρκειας πολλών από αυτά ή της ευρείας ενεργειακής διαφοροποίησης της αγοράς τους χάρη στην πρόοδο των τεχνολογιών εξόρυξης και την ανεξαρτητοποίηση των πρώην σοβιετικών-σοσιαλιστικών κρατών που σήμερα την τροφοδοτούν ενεργειακά, ii) της μείωσης της ζήτησης του αργού πετρελαίου στην

⁵¹ <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71498/alex-vatanka/i-kina-flertarei-to-iran>

⁵² <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72988/jamsheed-k-choksy-kai-carol-e-b-choksy/to-iran-stirizetai-stin-kina-kai-tin-rosia>

⁵³ Mackinder, *The geographical pivot of history*

⁵⁴ <https://slpress.gr/diethni/h-pagkosmia-nhsos-kai-to-poker-tou-erdogan/> .
<https://slpress.gr/diethni/qiati-oi-ipa-apofeygoyn-ti-rixi-me-tin-agkyra-i-eyrasia-os-diakyveyma/>

παραγωγή και προσφορά του οποίου κυριαρχούσε και κυριαρχεί η Σαουδική Αραβία και ακολουθούν τα παρακείμενα αραβικά κράτη. Τα ανωτέρω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι αμερικανικές οικονομικές κυρώσεις που έχουν υποβληθεί στο Ιράν θα ακυρωθούν μεσοπρόθεσμα, οι ευρωπαϊκές εταιρείες ενέργειας θα επιδιώξουν εκ νέου τη σύναψη συμβολαίων ενεργειακής συνεργασίας με το Ιράν και οι Η.Π.Α. θα τηρήσουν μια πιο διαλλακτική στάση απέναντι στην άνοδο της περιφερειακής ισχύος του και της συνακόλουθης δυνατότητάς της να επηρεάζει τις διεθνείς ενεργειακές εξελίξεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Δίκτυο εξόρυξης και μεταφοράς αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Μ.Ανατολή

Χάρτης 2: Ο χερσαίος «Δρόμος του Μεταξιού» από την Κίνα προς την Ευρώπη

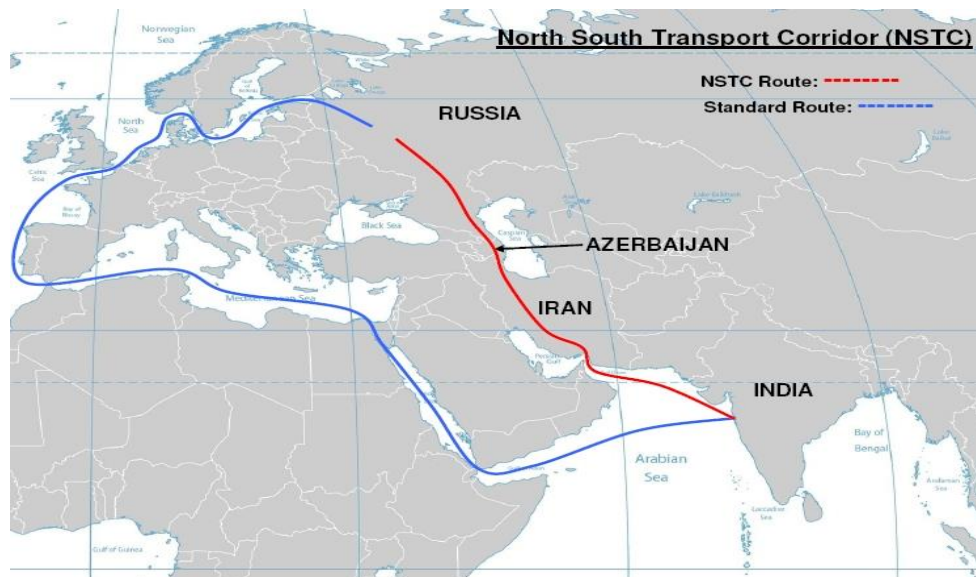
Χάρτης 3: Στρατηγικά “Choke-points” – στενά διέλευσης

Χάρτης 4: Διεθνικοί άξονες σύνδεσης Ρωσίας-Κίνας-Ιράν μέσω Κεντρικής Ασίας-Κασπίας

Χάρτης 5: Ενεργειακή διασύνδεση της Ευρασίας μέσω δικτύου αγωγών υδρογονανθράκων

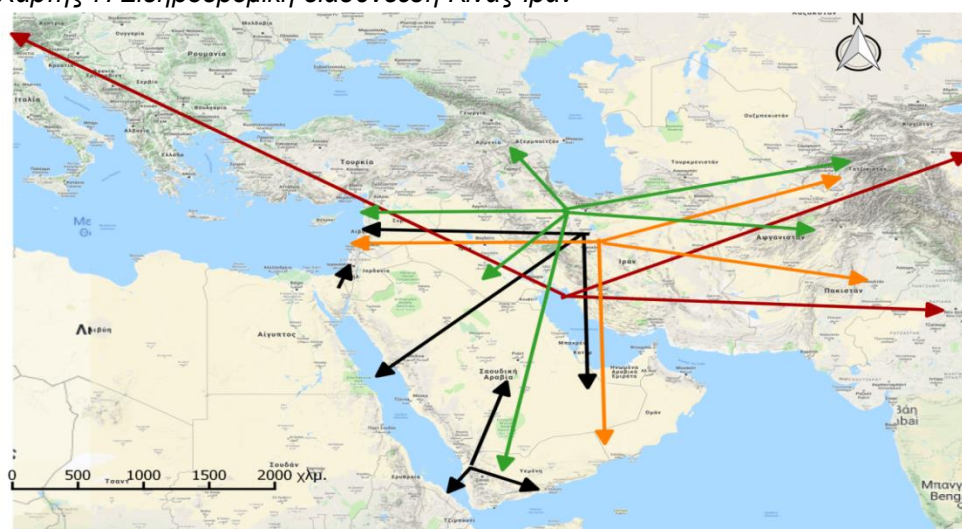

Χάρτης 6: Διάδρομος Μεταφοράς Βορρά-Νότου (NSTC)

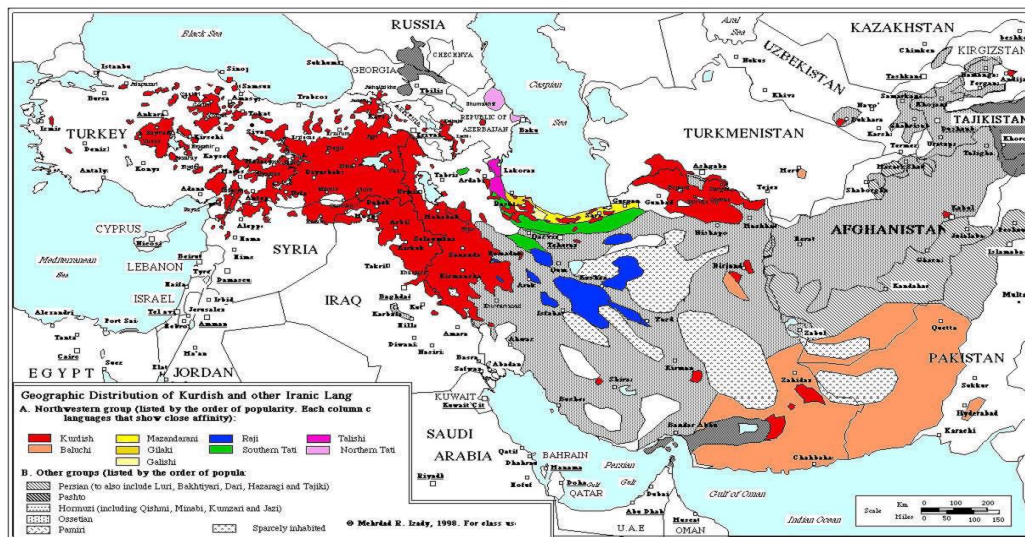

Economist.com

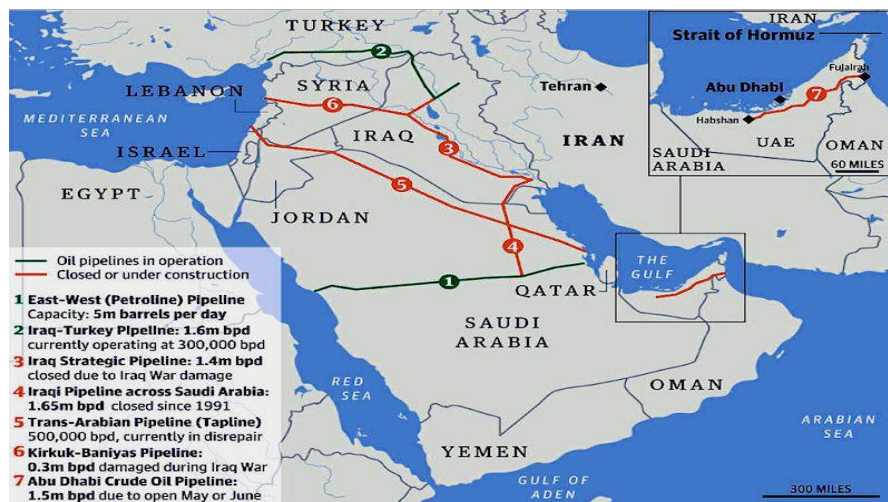
Χάρτης 7: Σιδηροδρομική διασύνδεση Κίνας-Ιράν

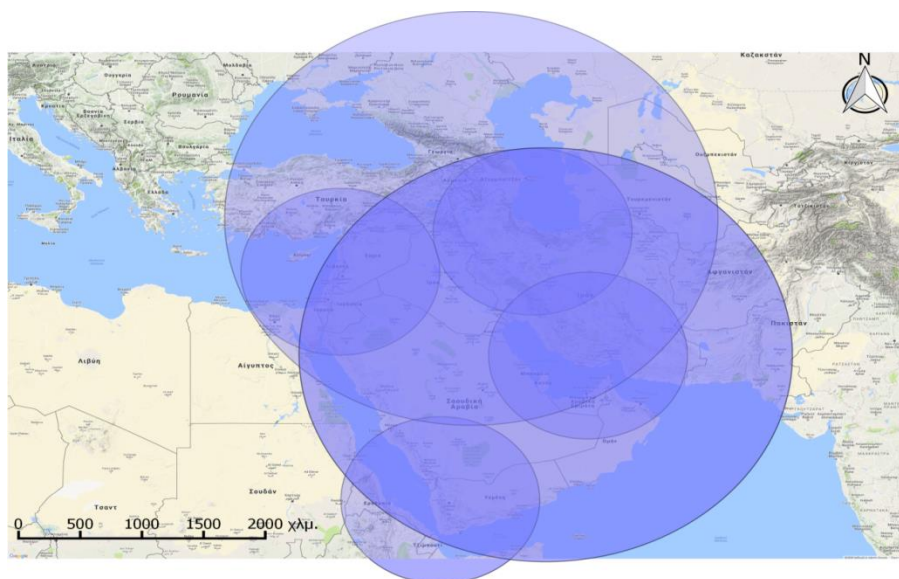
Χάρτης 8: Διανύσματα ιρανικής ισχύος στους τέσσερις πυλώνες: με μαύρο ο αμυντικός, με κόκκινο ο οικονομικός, με κίτρινο ο πολιτικός και με πράσινο ο πολιτισμικός

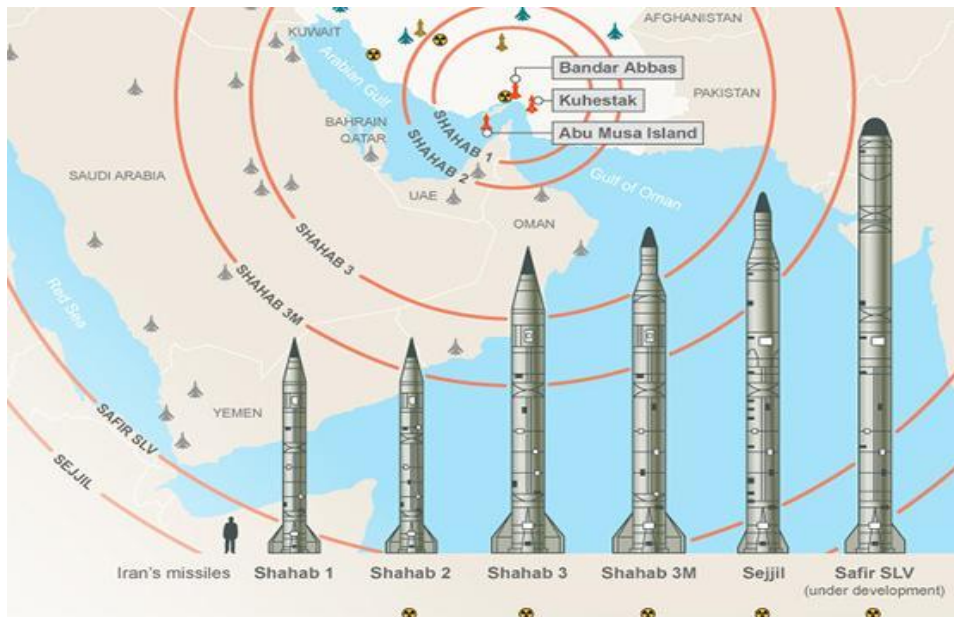
Χάρτης 9: Κατανομή ιρανικών εθνοτικών και φυλετικών ομάδων της Μέσης Ανατολής

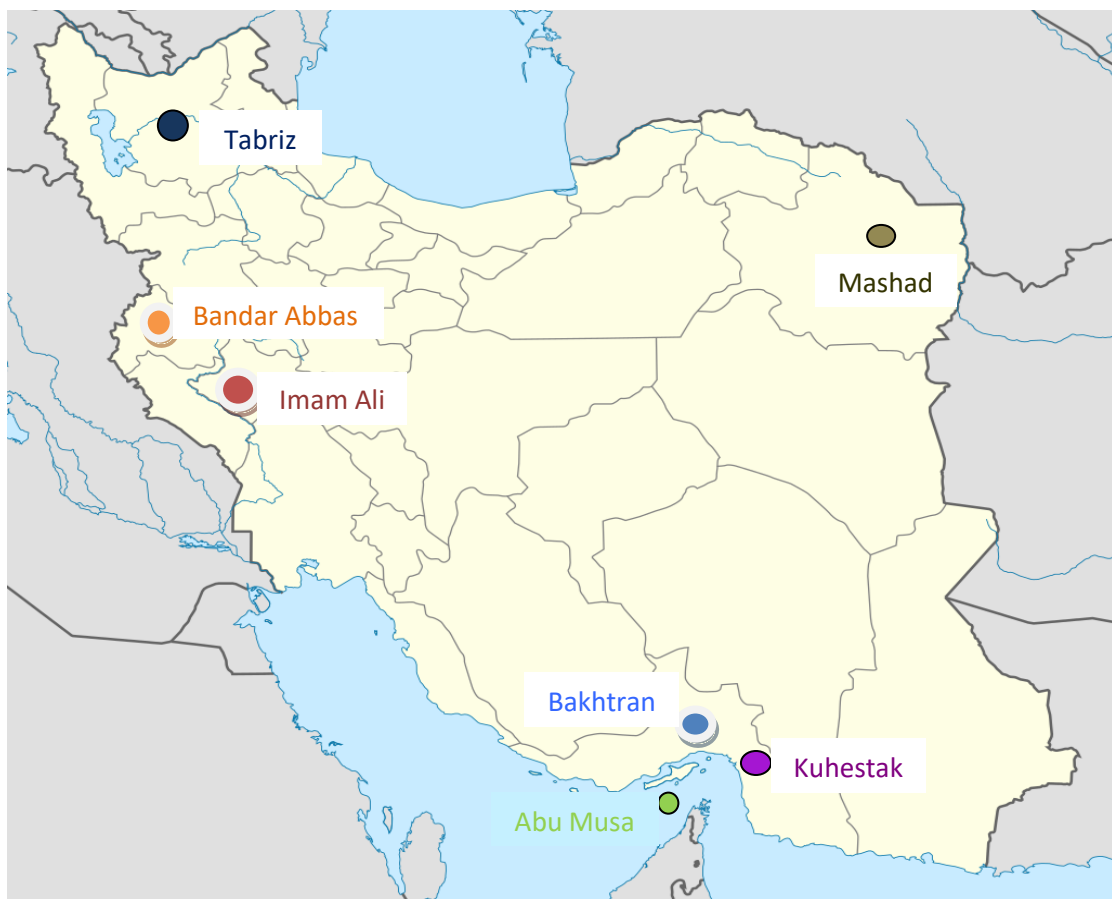
Χάρτης 10: Υφιστάμενοι και υπό κατασκευή αγωγοί αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου

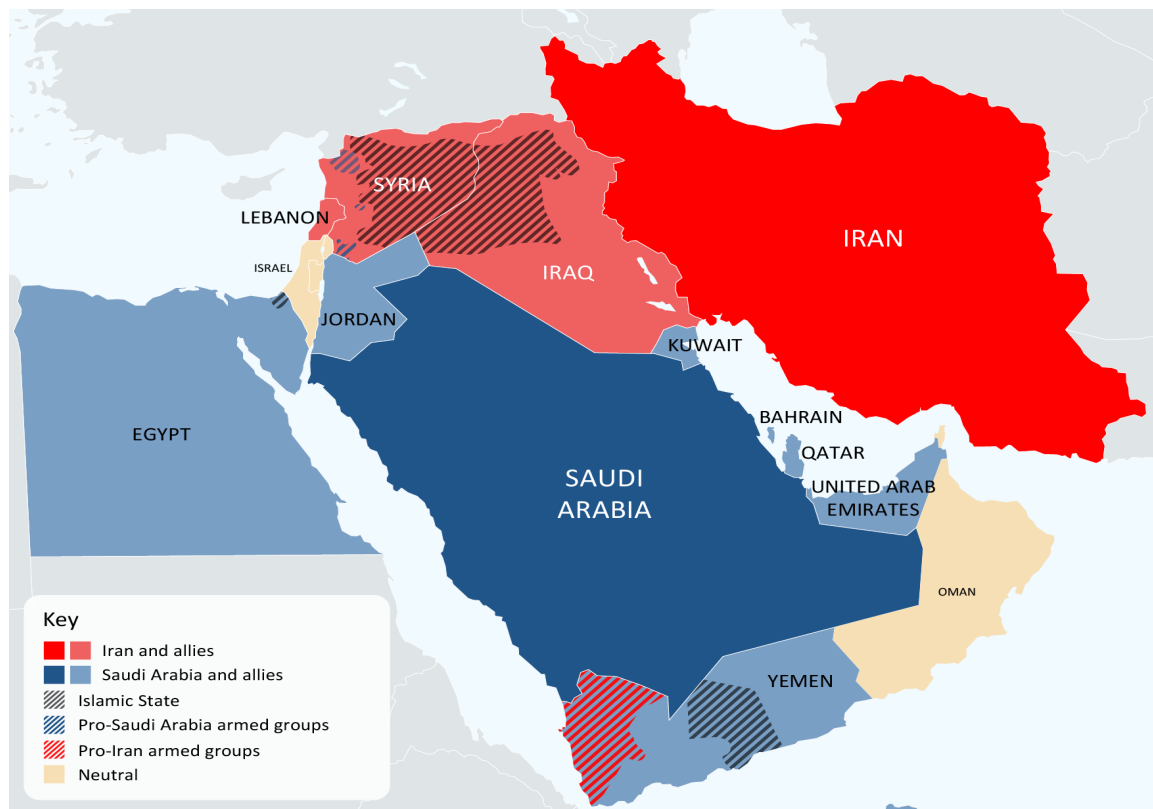
Χάρτης 11: Εμβέλεια ιρανικών πυραυλικών συστημάτων μικρού και μεσαίου βεληνεκούς

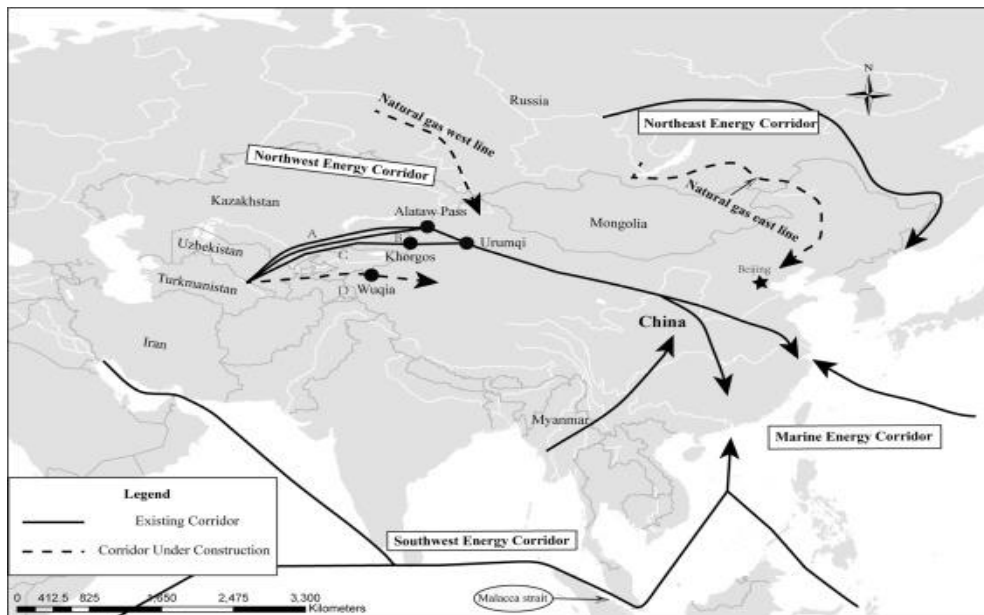
Χάρτης 12: Εμβέλεια ιρανικών βαλλιστικών συστημάτων από βάσεις εκτόξευσης Εστον Κόλπο

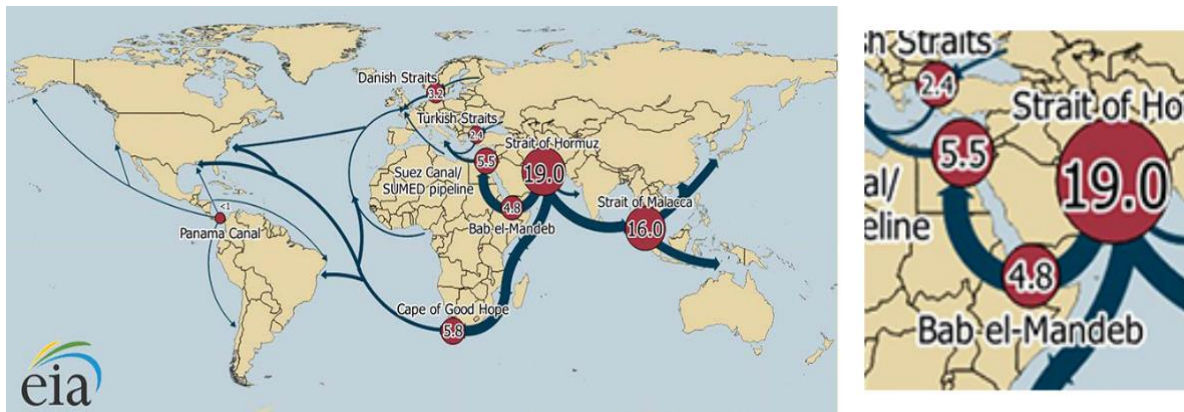
Χάρτης 13: Ιρανικές βάσεις εκτόξευσης βαλλιστικών πυραύλων και πυραύλων cruise

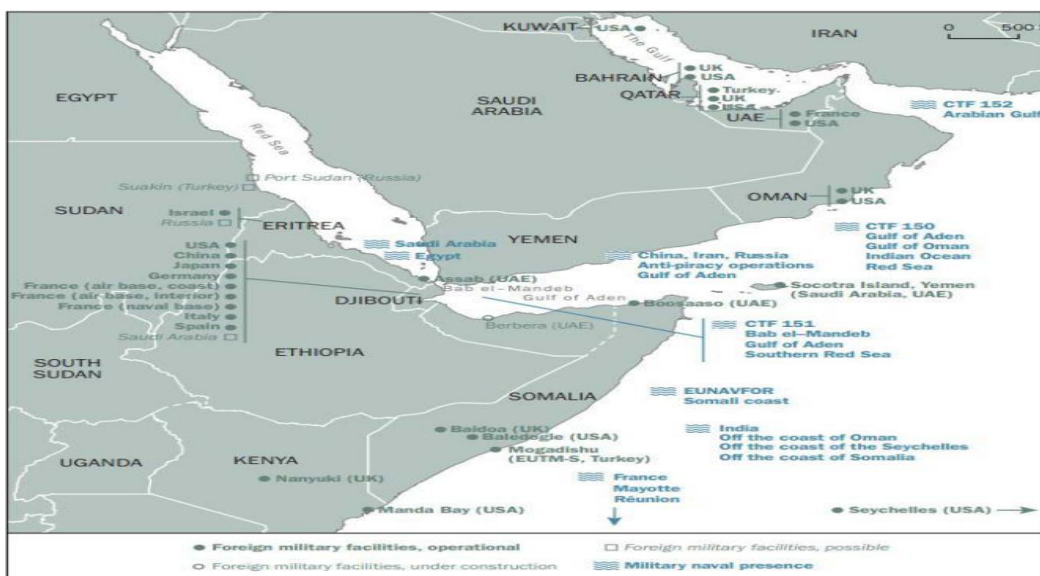
Χάρτης 14: Φίλοι και ανταγωνιστικοί προς το Ιράν αραβικοί υποσυστημικοί δρώντες

Χάρτης 15: Ενεργειακή τροφοδοσία της Κίνας από τη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία

Χάρτης 16: Μεταφερόμενες μέσω θαλασσιών οδών ποσότητες αργού σε εκ. bpd διεθνώς

Χάρτης 17: Η στρατηγική σημασία του Κόλπου του Άντεν για το διεθνές θαλάσσιο εμπόριο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

Γρίβας.Κων/νος, *Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή – Εισαγωγή στη Γεωγραφία των Πολεμικών Τεχνολογιών της Ασφάλειας και των Αφοπλισμών στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Ασία*,Λιβάνη,Αθήνα, 2013

Huntington.Samuel, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*,Πατάκη,Αθήνα,2017

Mackinder.Harlford,*The geographical pivot of history*,The Geographical Journal, Vol.170,No.4,Dec.2004,pp.298–321

Μάζης.Ιωάννης,*Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή*,Παπαζήση,Αθήνα, 2001

Μάζης.Ιωάννης,*Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*,Λιβάνη, Αθήνα,2008

Μάζης.Ιωάννης,*Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, Παπαζήση,Αθήνα,2012

Μάζης.Ιωάννης,*Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*,Παπαζήση, Αθήνα,2012

Μάζης.Ιωάννης.etal,“Έφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας”,*Civitas Gentium*,Τόμος.5, Αρ.2,ΕΚΠΑ,Αθήνα,Απρ.2017

Μάζης.Ιωάννης,*Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος Ι*,Εκδ.Λειμών,Αθήνα,2017

Μάζης.Ιωάννης,*Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος ΙΙ*,Εκδ.Λειμών,Αθήνα,2018

Spykman Nicholas, *America's Strategy in World's Politics* (6th),NewYork:Harcourt, Brace&Co,1942

Ηλεκτρονικές πηγές

BP:*Statistical Review of World Energy 2021*(70thed.),διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:
<https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>

Γρίβας.Κων/νος,*Γιατί οι ΗΠΑ αποφεύγουν τη ρήξη με την Άγκυρα – Η Ευρασία ως διακύβευμα*(15/10/21),διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:
<https://slpress.gr/diethni/giati-oi-ipa-apofeygoyn-ti-rixi-me-tin-agkyra-i-eyrasia-os-diakyveyma/>

South Asian Voices, *Geopolitics of the North-South Transport Corridor* (09/07/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://southasianvoices.org/geopolitics-of-the-north-south-transport-corridor/>

Iran International Newsroom, *Iran's Caspian Gas Field, And Russia's Share, 'Far Bigger Than Expected'* (11/06/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.iranintl.com/en/20211116106809>

ecopress, *Οι ευρωπαϊκές εξελίξεις για καθαρή ενεργειακή μετάβαση και το φυσικό αέριο* (29/04/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://ecopress.gr/oi-evropaikes-exelixeis-gia-kathari-energeiaki-metavasi-kai-to-fysiko-aerio/>

Μίχας.Ζαχαρίας, *Ιράν & Κίνα “ναρκοθετούν” τη νέα στρατηγική Μπάιντεν με... βίαιο ανακάτεμα της “τράπουλας”* (28/03/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.defence-point.gr/news/iran-kai-kina-quot-narkothetoy-n-quot-ti-nea-stratigiki-mpainten-me-viaio-anakatema-tis-quot-trapoylas-quot>

Ναυτεμπορική, *Ιράν και Κίνα υπέγραψαν συμφωνία 25ετούς συνεργασίας* (27/03/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.naftemporiki.gr/story/1707255/iran-kai-kina-upegrapsan-sumfonia-25etous-sunergasias>

Staff Reuters, *Factbox: What does the Suez Canal blockage mean for oil shipments?* (25/03/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.reuters.com/article/us-egypt-suezcanal-ship-oil-factbox-idUSKBN2BH2BM>

Reuters, *Το Ιράν αυξάνει τις εξαγωγές «μαύρου χρυσού» και βλέπει χαλάρωση εμπάργκο* (10/03/21), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.kathimerini.gr/economy/561289228/to-iran-ayxanei-tis-exagoges-mayroy-chrysoy-kai-vlepei-chalarosi-empargko/>

SLpress, *Οι βαλλιστικοί πύραυλοι του Ιράν φτάνουν μέχρι την Ευρώπη* (18/12/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://slpress.gr/diethni/oi-vallistikoi-pyrayloi-toy-iran-ftanoun-mechri-tin-eyropi/>

Choksy Jamsheed & Choksy Carol, *Το Ιράν στηρίζεται στην Κίνα και την Ρωσία* (18/11/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/72988/jamsheed-k-choksy-kai-carol-e-b-choksy-to-iran-stirizetai-stin-kina-kai-tin-rosia>

<https://vz.ru/>, *ΑΝΑΤΡΟΠΗ: Και το Ιράν στηρίζει Αζερμπαϊτζάν στον πόλεμο Ναγκόρνο Καραμπάχ... παρά φύση συμμαχίες;* (07/10/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.defence-point.gr/news/anatropi-kai-to-iran-stirizei-azermpaitzan-ston-polemo-sto-nagkorno-karampach-para-fysi-symmachies>

Energia.gr, *Πώς η Συμφωνία Ιράν – Κίνας θα Μεταβάλει τις Ισορροπίες στην Μ. Ανατολή*, (30/07/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.energia.gr/article/169248/pos-h-symfonia-iran-kinas-tha-metavalei-tis-isorropies-sthn-m-anatolh>

Ναυτικά χρόνια, *Συμφωνία Κίνας-Ιράν*: Οι βλέψεις, οι ευσεβείς πόθοι και οι αντιδράσεις(23/07/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.naftikachronika.gr/2020/07/23/symfonia-kinas-iran-oi-vlepseis-oi-efseveis-pothoi-kai-oi-antidraseis/>

Wikipedia, *International North–South Transport Corridor*(Ιούνιος'20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

https://en.wikipedia.org/wiki/International_North%E2%80%93South_Transport_Corridor

Maysam Behravesch, *O Soleimani ήταν πιο πολύτιμος στην πολιτική απ' όσο στον πόλεμο*(09/01/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/72585/maysam-behravesch/o-soleimani-itan-pio-polytimos-stin-politiki-ap-oso-ston-polemo>

Newsroom, *IISS-SIPRI: Μπορεί το Ιράν να αντέξει πόλεμο με τις ΗΠΑ*;(09/01/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.defence-point.gr/news/iiss-sipri-mporei-to-iran-na-antexei-enan-polemo-me-tis-ipa>

Μίχας.Ζ, *Ευφυής αποτρεπτική κίνηση των Ιρανών έναντι των ΗΠΑ*: “Use them or loose them!”(06/01/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.defence-point.gr/news/evfyis-apotreptiki-kinisi-ton-iranon-enanti-ton-ipa-quot-use-them-or-loose-them-quot>

BBC, *Profile: Iran's Revolutionary Guards*(03/01/20), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47852262>

U.S.Energy Information Administration, *The Bab el-Mandeb Strait is a strategic route for oil and natural gas shipments*(27/08/19), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>

Fromherz.Allen, *Γιατί το Στενό του Ορμούζ εξακολουθεί να είναι το πιο σημαντικό στενό του κόσμου*(18/07/19), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://foreignaffairs.gr/articles/72382/allen-james-fromherz/giati-to-steno-toy-ormoyz-eksakoloythei-na-einai-to-pio-simantik>

Goldenberg Ilan, *Πώς θα έμοιαζε ένας πόλεμος με το Ιράν*(05/06/19), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://foreignaffairs.gr/articles/72326/ilan-goldenberg/pos-tha-emoiaze-enas-polemos-me-to-iran>

Offshore-Technology, *CNPC replaces Total in \$4.8bn South Pars project in Iran*(26/11/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.offshore-technology.com/news/cnpc-total-south-pars-project-iran/>

Sanger.D.E.&Kirkpatrick.D.D., *Behind Trump's Termination of Iran Deal Is a Risky Bet*(08/10/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.nytimes.com/2018/05/08/us/politics/trump-iran-nuclear-deal-news-analysis-.html>

Γρίβας Κων/νος, *Η Παγκόσμια Νήσος και το πόκερ του Ερντογάν*(31/03/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://slpress.gr/diethni/h-pagkosmia-nhsos-kai-to-poker-tou-erdogan/>

Marine insight,*Houthi Attack On Saudi Oil Tanker – Incident Analysis Report* (13/04/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.marineinsight.com/shipping-news/houthi-attack-on-saudi-oil-tanker-incident-analysis-report/>

Salisbury Peter, *Οικοδόμηση της ειρήνης στην Υεμένη από το μηδέν*(02/03/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71671/peter-salisbury/oikodomisi-tis-eirinis-stin-yemeni-apo-to-miden>

(Άγνωστος συντάκτης) *Ενεργειακό και οικονομικό στρατηγικό δίλημμα του Ιράν: Είναι οι εξαγωγές φυσικού αερίου η λύση;*(14/03/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://energyexpress.gr/news/energeiako-kai-oikonomiko-stratigiko-dilimma-toy-iran-einai-oi-exagoges-fysikoy-aerioy-i-lysi>

Taleblu Benham, *Τι μπορεί να μάθει η Ουάσινγκτον από τις διαδηλώσεις στο Ιράν*(06/02/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71629/behnam-ben-taleblu/ti-mporei-na-mathei-i-oyasingkton-apo-tis-diadiloseis-sto-iran>

Vatanka Alex, *Γιατί οι διαδηλωτές του Ιράν είναι τόσο θυμωμένοι με τον Ρουχανί* (09/01/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71591/alex-vatanka/giati-oi-diadilotes-toy-iran-einai-toso-thymomenoi-me-ton-royxan>

Tabatabai Ariane, *Γιατί οι διαδηλώσεις δεν θα αλλάξουν την εξωτερική πολιτική του Ιράν*(07/01/18), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71589/ariane-m-tabatabai/giati-oi-diadiloseis-den-tha-allaksoyn-tin-eksoteriki-politiki-t>

Alex Vatanka, *Η Κίνα φλερτάρει το Ιράν. Γιατί η «Πρωτοβουλία Μια Ζώνη, Μια Οδός» θα περάσει μέσω Τεχεράνης*(06/11/17), διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71498/alex-vatanka/i-kina-flertarei-to-iran>

Taimur Khan, *Joint missile defence is target for Gulf Arab countries*(02/08/15), διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

<https://www.thenational.ae/world/joint-missile-defence-is-target-for-gulf-arab-countries-1.642680>

Nafeez Ahmed, *Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern*(30/08/13), διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

<https://www.theguardian.com/environment/earth-insight/2013/aug/30/syria-chemical-attack-war-intervention-oil-gas-energy-pipelines>

Hossein Aryan, *Iran's Basij Force -- The Mainstay Of Domestic Security* (07/12/08), διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

https://www.rferl.org/a/Irans_Basij_Force_Mainstay_Of_Domestic_Security/1357081.html

Alfoneh Ali, *The Basij Resistance Force* (6/10/10), διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

<https://iranprimer.usip.org/resource/basij-resistance-force>

SmallMedia, *Οι μειονότητες του Ιράν χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να ξεπεράσουν τις εντάσεις* (άγνωστη ημ/νία), διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

<https://el.globalvoices.org/2017/03/32294>